КОНТРОЛЬНЫЙ ЭКЗЕМПЛЯР

Масса а мехкашкара пролетареш, цхьанатlеха!

ШИНАРИН

26

август, 1969 шу.

№ 102 (4736).

Мах 2 кап.

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союзан Коммунистически партин Нохч-Гlалгlайн обкоман, Нохч-Гlалгlайн АССР Лакхехьарчу Советан Министрийн Советан орган.

Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУЬЛУ 1923 ШЕРА ДУЬЙНА

Сланцашна boдуш болх бу электростанце

ЭСТОНСКИ ССР. Нарвана генара Прибалтийски электростанци — дуьнен т/а [illegible] болх, сланцаш а йоагош болх бу электростанци ю. Цуьнан ницкъ — 1600 эзар киловатт. Цунна массехк километр гена [illegible] хьалъен латт [illegible] сланцаш а йоагош болх беребола станци — Эстонски ГРЭС.

СУРТА ТlА: сланцаш 640 тонн [illegible] Эстонски ГРЭС-е [illegible] дети [illegible].

П. Кузнецовн сурт,
ТАСС фотохроника.

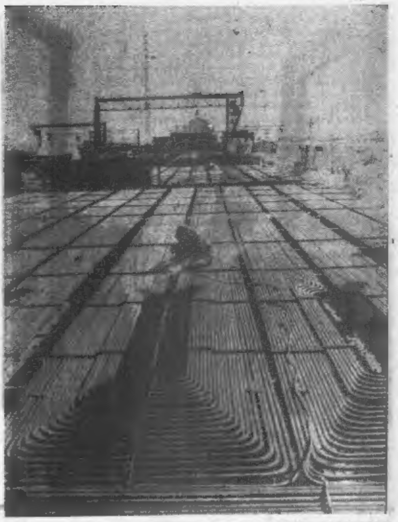

КХОДЕ ДОАГОРА-ЭНЕРГЕТИЧЕСКИ КХОАЧАМАШ

Доагор, электрически йlайхен энерги йоацаш тlехам промышленни предприятеш, транспортни гlишлошъечен организацеш болх бе йиш яц. Уж иштта керттера лоархlам болаш я къахьегамхой Коммунально-бытовой хьалаш lалашдеча а.

1969—1970 шерашка гурахьа lайи халкъа боахам доагорех электроэнергеци lалашбара боккха лоархlам а беш, укх шера май бетта СССР Министрий Совето лаьрххlа сопам бир, план кхоачашъяра хьадда доала практически декхараш а оттадеш, массе а тайпа доагор даккхареш электростанцешка а предприятешка а кхоачамиллал цуй запасаш яреи ахьи тlа а задание а луш. Цунна ихьина СССР Министрий Совето массе а министерствашкара, ведомствашкара, предприятешкара, организацешкара хьадийхар планов ворнех лаьрхlачул 3 процентал кlезигагlа доацаш доагора - энергетически кхоачамаш кходеш дlадохийтаргдола гlулакхаш дар.

Партеи правительствай дlадехар кхоачашдеш Нохч-Гlалгlайчен промышленноста, транспорте дукхача предприятей, гlишлошъеча организацей коллективаша хьинаре дlаболабир доагор, электрически йlайхен энерги лорамра тlехьа лоаттабу къовсам. Цу гlулакхо хlанзлехьа а беш хилийтай еррига республике укх хьалхарча ах шера 27 миллион киловатт сахьат электроэнергии [illegible] гарта йlоакъла гигокалорев кхое. Электрически энерги иноарра тlехь хаддаза дика толамаш доал «Старогрознефть» НПУ, «Красный молот» заводе. КПСС XXIII-ча съезда цlерагlча Грозненски крекинг-заводе, кхычахьа а. Цу а дукхача кхыча а предприятешка доагора - энергетически кхоачамаш рационально дlадахийтара дешаш партийни организацешен еррагача общественностон хаддаза тlаьхожам лоаттабеш да, из боккха лоархlам болаш хул социалистически ихьа итогаш еча.

Цхьабаккъа массанехьа а беш иштта болх. Цхьайолча предприятешна формальна ледадо укх шера агротехмероприятеш оттаелга. Цар керттера теркам тlабахийтар дукха хало а йоацаш кхоачашъюргйола лоаъть уделыни поркаш йовзита яхара. Иштта деше сенца дашха доагlаш да Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача заводе дlадахийтача еррига электроэнергех укх хьалхарча ах шера 20 процент кхоир. 1969 шера цига цхьаккха а мероприяти чакхъяьккха йоацашехьа а. Цу заводе ледара болх беш я энергетика служба, энерге массе а тайпеех рационально пайда эцара йовлъостал деш йола группа яц.

Республике хlанз а кlезига яц электрически йlайхен энерги йоагlаеча дукаха а дукхагlа дlа йолийтаги йола предприятени организацеш. Из эггара хьалхарча аргlана доагlа августа 15 дийнахьа йоагlаечул совгlа 849 эзар киловатт - сахьат электрически 7330 гигокалори йlайхен энерги дlадахийтача Грозненски химически комбинатах. Укх хьалхарча ах шера оттаяьча лимитал совгlа 2,5 миллион киловатт-сахьат гарта электрически энерги дlайийнай «Грознефтеразведка». Дукха ха йоацаш республика халкъа тlахьожама комитето гучадаьккхав йогунски дукха комбинате энергетически кхоачамех пайда эцача дола доккхий кхоачамбоацараш. Ах шера 589 эзар киловатт-сахьат электрически, 7418 гигокалори йlайхен энерги дlайийнай цига йоагlаечул совгlа.

Даьча толкамаца хьакъехар лимитти дисциплина толхаяра керттера бахьанаш теплоэлектроэнергех рационально пайда эцара, из сетяшен паропроводашкей зехьа йовлга дlадаккхара хlара дейна йолхо ец ца хилара латтилга. Предприятешка дукха да ца йоагlа лакха мощность йола моторащ. Хlаьта перерываш йолча хана болх беш дола моторащ, аппаратащ соца ца еш каст-каста нийслу. Заводской районе lай массаза а доаж латт запорни арматураха изоляци во хиларехи арвоалача lаьрах хьакхаш.

Паропроводий оборудование изоляция дика на хилар бахьан долаш мехкдаьтта заводашка шера зехьа 240 эзар гигокалори йоа.

Предприятешка йlайха а электрически а энергин доагора кхедара кхьдола кхоачамаш а да. Царех шерра пайда эца беза ет таяль лимиташ толхаргйоацаш. Укхаза белгалдаккха доагlа йlайха - энергетически ресурсашта лимитировани во прогрессив кlезигагlа арахеца йиш а яхалга доацилга. Цига керттердар да энерги доарига тайпан доагор дlадохийтача дизза доал дар, зеньа ца йоаш.

Партийни, профсоюзни, комсомольски организацеш, боахамий кулгалхой декхаройла да кlезиг, мехкдаьтта, бензий, мазуто хlара ва килограмм, газа хlара кубометр, электроэнерги хlара киловатт-сахьат кходара тlехьа къахьегамхой оарцагlбоахаргболаш организаторски кхетавеш бакха еррига формех пайда эца. Цу лоархlамерча гlулакха шеерагlа юкъеоза беза халкъа контролераш, «комсомольски прожекторащ», шеерагlа йовожае еза гойтара агитаци. Из коммунальни боахама, торговле, общественни кхачаш предприятеех а доагlа.

Хlара дейна тахка деза доагорн энергин дlадохийтара нормаш нийса йий, двигателий, трансформаторий, балка машений оптимальни загрузка тоаь еза, белза пайда эца беза шолагlа энергоресурсех, халкъа боахамi доагор ширра хьалтем каш [illegible] дезарагlа [illegible] мехкдаьтта доагора [illegible] шеерагlа пайда эца беза.

Цу бероигашна балха толаш бе [illegible] да дукха кхьге дикта доацаш дукхагlа болхлой, инженерно-технически болхлой, гlуллакхара иш хилараш.

Гуйран lан мистами толаши [illegible] а даште тайна да энергетически шоеек а. Теплоэлектроцентралей, электрически сетей коллективашна хlоагlа тиша деза дlадахача lаь [illegible] цу [illegible]; [illegible] дисарей, болх сопаш хилара бехьиш, уж кхоачамбоацараш дlадахара дизза харт мех доаллс де деза. Шоай хьакхьа а дика а ремонт е еза керттерчи йовшойта лечен оборудованией, электропередачий подстанцешн керда дитеш болх бе йоаллийта еза, хlара участке хаддаза болх бера lалашдара еррига персонал белхтоаххам лакхбе беза.

Электрически йlайхачен энерге нагрузкай гуйран-lан максимум дlайоллала дукха ха йисанц. Цу дукха «Грозэнерго» предприятей коллективаш, хlаьта иштта цхьакха а юкъера ца йовкхаш электрически йlайхачен энерге потребителаш декхарийла а уж белгалдаьха гlулакхаш кхоачашдара хьинаргlа болх бе. Из лоархlамера декхар толамна кхоачашдича мара хьадухлургйац халкъа боахама деррига доакъошахальдаьа болх бара планаш, ленински юбилея сийна тlайна декларела кхоачашдара ниа хьалаш.

Iилман-теоретически конференци

Укх деношка ВЛКСМ Сунженски райкома Iилман-теоретически конференци хилар.

Конференце «Партии комсомол» яха доклад йир ВЛКСМ Сунженски райкома хьалхарча секретара Г. И. Афанасьевас.

Докладага ладийгlачул тlехьагlа шин секцена бекъабелар конференце дакъалацхой.

Хьалхарча секце балха дакъа лоацаш хиннача юкххьанцарча комсомольски организацей секретараша «Кагирхой къахьегама хьинар лакхдареи царна кхетам балареи болх айбарах ВЛКСМ 50 шу дизарца дувзадена КПСС ЦК бaь сопам кхоачашбара юкххьанцарча комсомольски организацешка кагирхоишта юкъе беча балха методаши формаши тоалрах» яь доал дийцар.

Шоллагlча секце дакъа лоацаш хиннача юкххьанцарча комсомольски организацей секретарий заместителашен ВЛКСМ комитетий членашен «Кагирхой марксистско-ленински мировоззрении коммунистически кхетами болаш хьаккхебара юкххьанцарча комсомольски организацешта хьалханиа латтача лоархlамерча декхарех» яьча Кирова цlерагlча колхоза комсомола комитета секретара А. В. Урожаева яьча докладага ладийгlар.

Цул тlехьагlа балха опыт дlаийхьа яйцаб комсомольски белхалой.

У. С. БЕРДОВ.

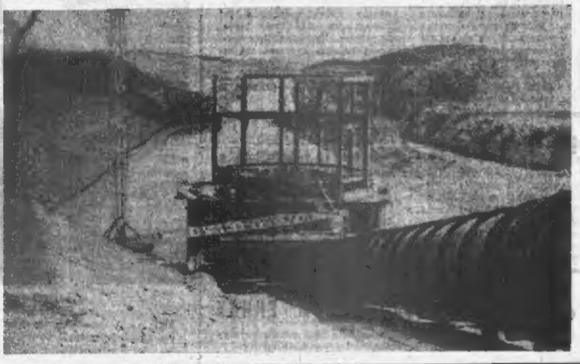

* * *

Чуйнна болх беш латт Иртыш-Караганда канал дуйнача. Насосни станцей оборудовани оlашагlйоллаш латт. В. И. Ленина бlаь шу дизара бахе ца йоагlа наькъабалара иэь а [illegible]. гlишлошъераша тlаийцад еррига объекташ йиллача канал хьехагlа дlаннара декхар.

СУРТА ТlА: хьаьвеш латтача № 17 йолча насосни станце цlе[illegible]

Я. Турина сурт.
ТАСС фотохроника.

* * *

КХУВШ БОАГlАРАШТА КХЕТАМ БАЛАРА

Укх деношка Грозне «Красный молот» заводе партийно-боахама активан собрани хилар.

«Ленински районе общественни порядок ларъярахи кагирхоишта юкъера кхетам баа чlоагlбарахи кхувш боагlарашна баьгlнам телхаргйоацц гlулакх lалашдарахи де дезарех» яьна доклад йир «Красный молот» завода парткома секретара В. М. Шейкина.

Препецха къамаьлаш дир № 2 йолча цеха комсомольски дружина командира ков. Чугунова, «Красный молот» завода директора заместителя ков. Кузнецова, № 5 йолча цеха начальника заместителя Антипенкос, кхыбараша.

Кхувш боагlарашта ширра кхетам болх чlоагlбарах-бала сопам тlайийцар собрани.

С. [illegible].

Сухалбе фу кийчдара

20-гlа август хьатlакхоачаш тlадаелlала мара хургбола-хьункъама лаьрхlа дlаде кийчдаьча 432148 центнер фуна тоххам баьб Пачхьалкхен фуна йолча инспекце болхлоша. Дlаде лерхlачох 82 процент хул иох.

Укх тlехьарча шин кlирагlа дикка болх баьб фу кийчдара. Иштта 1 август хьатlакховчаш дlадуьча боврама кхоачадаь фу 15,3 процент мара лацар республике, цу даьгье цхьоалагlча классах дар 7 процент, хlаьта 20 август тlакховчаш дlадуьча боврама кхоачадаь фу 70 проценти цу даькье цхьоалагlча классах дар 64 процент хиъар. Геттара дика оlаштlехьаьккхад фу кийчдара гlулакх Гудермесски, Шелковской районий боахамашка. Цу шин районе планал совгlа lалашдаьд дlадуьча боврама кхоачадаь дола фу. Из бола чакхбаккхо гарга бе Урус - Мартана, Шаьле, Наурски районашка а.

Шелковской района Менжинске цlерагlча, Гудермесски района «Кавказ», «Дружба» яхача колхозашка кийчдаь деррига фу духхьала цхьоалагlча классах да.

Иштта дика фу кийчдаьд Наурски района «Терский» яхача совхозе. Фу лоаттаде дика помещенеш а боахаме. Цlенача латтача фуна сорт хьахьоккхаш этикеташ я.

Хьалха Малгlабике района «Кавказ» яхача колхозе цкъаза тоххам баьза фу дlадуьйн моттигаш хиннакле хlанз шоай боахаме фуна лаьрхlа дита деррига хlаьт дlадуьча боврама кхоачадаьд цига, цхьабакьа, цхьоалагlча классах дар хlанз а кlезига да. Деррига фу лакхача классах хилийта торо я боахама.

Дукхача боахамашка фу кийчдара хаииахьа оарцагlбаьнзабале а, цхьабакъа республика бlарча хьайийцача хlанз lалашдаь латтача фух 47614 центнер цlендаь ца хилар бахьан долаш кондицини дац, хlаьта 33180 центнер фу лакха тlунил йолаш да.

Во латт фу кийчдара гlулакх Ведана районе. Цу районо lалашдаьча фух 93 процент хlанз дlадуьча боврама кхоачадаьза да, хlаьта Наьсарен районе цу тайпара дар 80 процент да. Цул совгlа ханел совгlа дола фу соа тlуне а да цар.

Кlезига да кондицини фу Ачхой - Мартана, Грозненски районий боахамашка.

Укх тlехьарча шерашка хай боахамашка дукха хьалъяй фу чулоаттаду складаш, механизированни хьатташ, кхоачамболаш я фу цlенду техника. Цу деррига торо хулийт хаинахьа фуна лаьрхlа хlаьт цlендаь дикха, из екъача а цlенача а моттиге дlаоттаде. Цхьабакъда массаньа бизза пайда эцаш цу торонех. Дукхача боахамашка къахьегам ниса оlаштlехь ца баккхар бахьан долаш дукха техника болх ца беш латт. Хlаьта болх беш йолча агрегатех цхьаьраш ниса регулировка яза хилар бахьан долаш кхоза е кхы а дукхагlа цlенде дезаш хул хlаьт из цхьоалагlча класса боврама кхоачадара. Цудухьа из гlулакх цlенхаштта тоадара теркам тlабахийта беза боахамий специалисташа, фуна испекце болхлоша.

Шоаш дика фу кийчдаьд алийта гlерташ цхьадолча боахамашкара анализа хьаухийта фу харцахьа херцаш хилар гучадаьнйад. Иштта Шаьла района Ленина цlерагlча колхозера фуна лабораторе хьадайтача фуна анализо йоте из цхьоалагlча классах дар, хlаьта контрольни тоххам бича хьахьекхар из фу дlадуьча боврама кхоачадаь доацилга. Фуна йолча инспекце йолаш йолчул тlех дикал оттаьяр яьна шоашта бала пайда боацилга кхетадеш хила беза боахамий кулгалхой, специалисташ. Цар шоаш мара кхы сағ lехаваш, хlаьта боахама докхха зе а ду. Дlабийнача фийгага хьежжа мара хургбац плата из а.

20 АВГУСТ ХЬАТlАКХОЧАШ РЕСПУБЛИКЕ ГУРАХЬ ДlАДЕ КИЙЧДАЬ ФУ
(план проценташца)

Районаш	Тоххам баь фу	Цу юкъа дlадуьча боврам
Ачхой-Мартана	98	61
Ведана	115	8
Грозненски	70	65
Гудермесски	114	103
Малгlабика	68	57
Малтеречни	74	74
Наьсарен	101	20
Наурски	89	87
Ножай-Юрта	64	42
Советски	—	—
Сунженски	88	88
Урус-Мартана	114	98
Шаьла	95	92
Шелковской	103	103
Республике гlолла	82	70

Н. АХАЛАЯ,
республика Пачхьалкхен фуна йолча инспекце агроном.

ПХЕ ШЕРА ПЛАН—ХАНАЛ ХЬАЛХА!

НОВАТОРИЙ ОПЫТ IОМАЕШ

Дукхагlа маькара дизельни доагор кхоадара, техника дикача хьала тlа хилийтара тlехьа ца-хаддаш къовсам а лоаттабеш къахьегаш хьайоагlа Грозненски локомотивни депо коллектив. Цу даькъе депо хьалхара моттигаш яьхай тепловозаш дехкараша ин. Крытова, Маслова, Ильязова, Иванова, Ракитске, иштта кхычар. Ер шу долалеча деша 6 тонн совгlа доагор кходаьа царех хlаране. Цул совгlа технически сухал 7 километр лакхъяьй.

Хьалха латтарий опыт шерра дlайоаржаяр, бокъонца lомаяр пайдане гlулакх да. Цудухьа цунна йоагlаш йола терке ю депо кулгалхоша. Цунах лаьца цхьа наьна дlадаларга зай. Хьалхагlа машиниста ков. Соколова дайи доагlачул дукхагlа дизельни доагор доалора. Новкъостаща дукха хьехамаш дир цунна, дlайовзийтар балха «сизайленаш». Цу гlулакха дlаарга уйла йир ков. Соколов. Новаторий школа чакхъяьккхачул тlехьагlа дикагlа болх бе ваьлар ков. Соколов. Рейсе ваха цlа массаза воагlа 100—150 килограмм доагор кходу цо. Дукха ха йоацаш пхьан рейсагlа 300 килограмм доагор кхоадир ков. Соколова. Хlаьта дlаналехьа пуи чета тlа цlаятъяьй 5 тонн.

Депо дикагlа вола машинист лоархlаш ва Дудургов Султан. Беза мухl тlабола поездаш дlа-юха кхувш цо. Сиха [illegible] цо поездаш. Даим технически сухал лакхъяра задани тlехкхоачашъеш хьаввагlа ков. Дудургов. Укх тlехьарча хана беза муха тlабола 10 поезд дlа-юха- йигай цо. Ер шу дадалуш 6 тонн доагор кходе цунах Грознера Прохладне 3 поезд дlайига социалистически декхараш тlайийцадар ков. Дудургова. Хlаналехьа 6200 килограмм доагор кхоаьх цо. Цудукъа цо балха тlа йоаха толамаш белгал а доахаш местни комитетой депо кулгалхошен хlанз яхоагlа «Грозненски депо дикагlа вола машинист» яха сийдола цlи еннай Дудургов Султана.

Г. АНОХОВ.

ЯЛХЛАГlА КlЕЖ ТЕХАЙ!

«Грознефтеразведка» трестан Терски кlоарга бурувдеттачо монтора мастер Кондратьев Леонид Александровича керта латтача бригада йоккха къахьегаш котале яьнай. Цо буруй техача № 97 йолча скважинера дlакха мехкдаьтта кlеж техай 23-ча августа. Дийнахьи буси сивашне цу мехкдаьтта 500 тонн я. 4350 метр буруй кlоаргдаьннчул тlехьагlа тlоарча мехкий тlаьнжаре техай из кlеж. Ньъастта дика къахьийгар цига бурувдеттачо Карабельников Александра, бурувдеттарой гlоачо Жуков Николов, Бекмурзов Идриса, кхычар.

Из Терски конторе укх шера екхагlа техаа мехкдаьтта кlеж я.

М. ЛЕВИН.

ИШТТА КЪАХЬЕГАРГДА МАССАЗА А

«Грозгазстрой» треста гlишлон-монтажни управленешта юкъе хьалхара моттиг тха № 2 йолча управленига я. Укх шера хьалхарча 6 бетта баьча балха итогаш еш, оаха яьккха дlа-юха тела Ше байракх хlанз а тхога йолаш я. Хlаьта шу чакхдалалца из дlа ца хеца дага а да тха.

Еррига участка «дот» вал укхаза аз кулгалдеча поксобни боахамах. Да а да из иштта. Нагахьа санна оаха тхоай болх лаьгlйойл массанахьа а хела ма. lоара а хьаллара а къахьегама звенош мелла. Оаха бетон, мархьал, кор, нил. lетоха кийчъяь арлакх, кхыйола материалаш тех гlишлошъеравшта пахаддаш. Тхоаш бахьан долаш цхьан нимета болх ца саццийта, аьнда, хlаlо яь къахьег оаха укх езача, В. И. Ленина юбилейна кийче еча хана.

Хьалхара моттиг я тха столярни цехага. Гlишлошъеравшта мел эша хlама хьаь цу чу: замазкаш меттел рамашта деттача цlендашкара кхачаш. lовзача кулгий оlашеlехьдоал цхьан станока тlа кхьь-йиь тейнара хlама хьое. Масала, арлакх шаьрьеча станока тlа дукхьала ца цхьа болх бе мара йиш яц, хlаьта тха плотника Фролкин Николай кхо операци цо цlенда боахк арлакхах, арлакхаш lетохача хана шоайла бага яхийта шуйнаш деш, шаьрьэ.

Шиъ тейнара кийча, шаьоа, седа, йитъа хул пилерамщикаш Ведаев Баудина Бахудина ткъкхна арлах. Дукха ха я цо из болх бу. Опыт lеаьй, кули шаьрьешаа. Духхьала лоаттш санна хет цун кулгаш болх беча хана. Шай сменин норма 150—160 процент кхоачаш цо еш чуведин Баудин.

Духхьала уж хlамаш хьаь lал тхо. Станокаш тlара йоаллаше а уж гlишлошъераш боахача дlа-кхоачийт. Из болх тешаме дlайбу оlаштгача сага Часыгов Герихана кулгалдеча бригада. Станке хьахкоачачашехьа а йоассаи вагонаш. Уж бахьан долаш машинаькъахоша гlоза техкхадаш оаха цlакхха а.

Б. ХАБРИЕВ,
«Грозгазстрой» треста № 2 йолча управлене Карабулакера гlишлошъеча участка подсобни боахама заведующи.

СВЕКЛА ЧУЭЦА КИЙЧБЕННАБ

Совхоз каргllаьнеринй а укх шера йолаш йолча торений а уйла яьча тlехьагlа керда доаладаш тlайийцар Шаьла района «Ачхоевский» совхоза свекла лелалераша. Даькхенна 16 эзар тонн свекла дlакха лаьрхlад цар. Дика хьийкъай из культура. Цудухьа, шоайла юха дага а баьнна 18 эзар тонн свекла пачхьалкхенга йоахка лаьрхlад укхаза.

Шин-шерагlа хьахиаш ца тоада. Агротехника яхача тайпара гlулакх а деш дикагlча хана гlайийра 820 гектара тlа свекла. Хулача халонех бlу ца къовабеш хаканиахьа фасар дир е езача нийлхйир, кlезига хьетlаьнача тlаегlар, культивацидйир. Чакхдаьнна халагlа дола балхаш. Хlанз свекла lуран дош ба уж.

Дукхагlа свекла чуэца нет № 3 йолча отделене. Сабиров Ибрам, Хадаев Баудин, Ицигов Гага, Мешеев Турпал-Iаьла звеньевойш йолча 6-ча бригада членаша хlара гектара тlара 350 центнерал кlезигагlа йоацаш чуэца лаьрхlад свекла. Укхаза дукха хlана ца [illegible] механизированни ду деррига балхаш. Белгалаьнна дика къахьегаш ца массехк шера свекла хьувкъарва республике хьалхе лелаеш вола Ицигов Гага. Iлаъахча шера пловах 165 центнер мара чуэца ца езача ше лелаеча шин гектава тlара 1100 центнер из шаьре культура даьхенна хlаена ю. Укх шера кхы а дикагlа къахьег Гаге звенос. Цун звенос хlара гектара тlара 350 центнер яккха лаьрхlад свекла. Шин гектара тlарча свеклана укх аьхки а ше доал ду нlи дезача звеньевойс. Хlаьта, царех хlаране тlара 600 центнер чуэцара лехаргдоацар юи а декхар да.

Дика кийчъеннай звенош свекла чуэцара. Хоаццача хана а хьаькха яьнначул тlехьагlа ца латтайташ а дlачулларга хьежжа кондицегlа хул свекла. Цудухьа уж балхаш деча хана цу звеной члений дезах а гlо де боагlа укхаза.

Хlанз массехк ди мара дисадац из боахха-хьункъам чуэца боладе. Цу гlулакха кийча я 37 свекла чуэца комбайн. 15 трактора тlехьа юла тележка, 6 СШ-75 яха комбайн. Цу техниках кхоачам хургбац боахама свекла пхьатарча чуэца йолаьча хана. Из дика кхеталеш болча совхоза кулгалхоша района кхыча боахамашкара новкъостала йийхай техника.

Кхы цхьаькха а да свекла лелаераита дагара ца доалаш. Соахка шекара завод сеца латтарах маьлхо йокъаеш кхашка лаьттар хьаькха свекла. Из бахьан долаш доккха зе хилар боахама. Района кулгалхой цу деша уйла еш хилар лов царна.

М. ТУМГАЕВ.

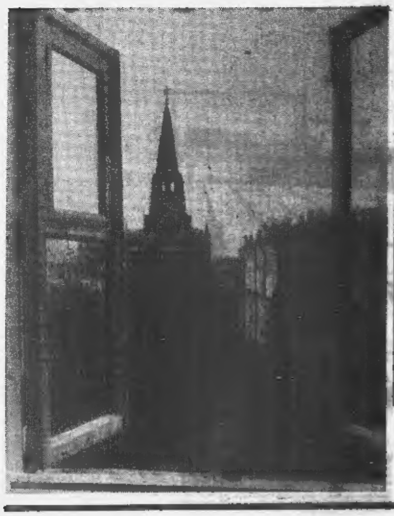

Указза болх беш хиллачу В. И. Ленин.

СУРТА ТIА: В. И. Ленинан болха кабинетера гу Троицки бIаи.

ТАСС фотохроника.

ХЬИНАРЕ КЪАХЬЕГ

«Грознефть» НПУ мехкадьтаноша толамца кхочашду социалистически декхарш. Ненцаьнна дакъхара борхI бетта шаьш 101,4 процент кхочашдина цара. Продукцина реализаци йуьзазиг 101 процент кхочашдьина управлене коллективо, — хийцина лиэрхIаьна совгIа реализацина продукци 222 эзар сом [illegible].

Ши-шерIа хьахиначех шу къахьегама толамаш. Цуьн кертера бахьна ду къахьегам инйца вIаштIехьбаккхар, пачхьалкхан нана кхоачашьара ерриге шоай ресурсех биззза пайда ийцар мехкадьтахоша. [illegible] дика къахьегар [illegible] наш карара [illegible] мехкадьтта промысла коллективо.

ДIабахьа борхI бетта йерттера дьякъе мехкадьтта дегIакхал керда скважинаш бехк бе йола [illegible]

[illegible] шера йоккхуьу [illegible] болх [illegible] хохьуьр [illegible] скважинаш. Иштта [illegible] ремонт а болх [illegible] бусина [illegible] лушшна № [illegible] йола скважина. Дукха чакхьаьхан геолого-технически мероприятеш, царна юкъе дукхагIа пайда дукхаех [illegible] кислотан обработка яра тIаерзаль мероприятешша [illegible]. Юрттарчу скважинаш тIерча тIехьашьара мехкадьтта шIендаь хьадакхара лаьм цукхахча скважинашшта капитальни ремонт е лерхI.

Иштта шоай торонех пайда ийцеш къахьегача мехкадьттахоша [illegible] оьсарле. [illegible] ов[illegible]сара дакхьара борхI бетта заьпни 26 процент тIехкхоачашьяьй. ДIадахача шерарчул сингIа къахьегама оьсарле дакхьелар дукхача дьякъе тийна хилар сиха дегIаухачи мехкадьттахи газахи. Ворхх хьаьхарча борхI бетта дьыкхачул 23,1 процент дукхагIа мехкадьтта дьыккха укх шера цу юкьа, хIьтта газ 67,7 процент.

Мехкадьтта промыслови управлене коллективо, беригача советски наха санна, чIоагIа къоа[illegible] самоваттабу В. И. [illegible] бIа [illegible] дузача ден [illegible] тIа [illegible] социалистически [illegible] хьала кха[illegible] [illegible] ша [illegible] коллектив.

[illegible] тIехьагIа «Грознефть» НПУ коллективна хьалхарча квартале етар СССР-а мехкадьтта доахача промышленноста Министерствай мехкадьтта химически промышленноста балкхой профсоюза ЦК-е мараре кара тоxа ШIе байракх, хьалхара вечан премии. [illegible]хо йолача хана а из байракх кара пя йоалийташ хьайоагIа тха коллектив. Дукхача хана дена тха мехкадьтта промыслови управлене коллективо социалистически [illegible] «Малгобекнефть» НПУ, «Ставропольнефть» НПУ коллективаща. Каст-каста дIа[illegible] бахачул мехкадьттахой тIаьйна социалистически декхарш [illegible] кхочашду, хьоамакага [illegible] дикагIйола опыт дIа[illegible] лун. Дукха ха йоалцаш тха мехкадьттахой баха хилар лакхе шIерашьхача мехкадьтта промыслови управлене коллективаш йолча пятилетна дьхьалгIача шера тIайнйца социалистически декхараш миштта кхоачашду хьожаш, шоай лоалахоша болх миштта вIаштIехь[illegible] болхаб хьожаш [illegible] ларна [illegible] чIоаIа [illegible]не [illegible]лмаш. Х[illegible] тха у[illegible] пайда ийбу [illegible]рзачаре. [illegible] коммунистически [illegible] къахьегама [illegible] а [illegible] ша [illegible] къахьегама [illegible] ара [illegible] НПУ промыслаша, цехаша, болхлоша, инженерно - технически болхлоша. ХIанзлехьа из сийлен цIи лелаеш а цIи промыслан кхаь цехех коллективаш. Коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цIи лькхай 359 мехкадьттахочо, хIьта из цIи яккхара хьаржачи социалистически ахье хьинаре дакъа лоацаш ва 118 болхло.

Тха промыслашка, цехашка, бригадашка [illegible] хьоглаш [illegible] хьинаре къахьег коммунистически къахьегама ударникаша, мехкадьттахоша, Ш. Юсупова, М. Шуваева, Н. Неберсеклас, А. [illegible], М. [illegible], кхы дукхагчар а.

Скважинашта капитальни ремонт еча болхлоша, мехкадьтта промыслаша, шоай низана июле хьал а яь болх бе йолаелийтар ГIаьлий - Юрта мехкадьтта парка котельни. Цо вIаштIехьдоалийт хаинатха обработка а яь мехкадьтта кийчде. Из котельни хьаьльеча хьинаре дакъа лаьцача дукхача болхлоша «Грознефть» объединене кулгалхоша премена ахча хьожадаьд.

ЧIоагIа йоакхо м тха упоавлене болхлой квалификаци лакхьяра, царга дешийтара. ХIана институташка дешаш ва борхI мехкадьттахо, техникумашка — 44, лакхехой - болхлой школе — 40 саг. Дикха вIаштIехьбаьккхаб оаха рационализаторски болх а. Укх шера кийча а яь балха юкъейихьача рационализаторски предложенешта пачхьалкхехна 57,3 эзар сом пайда баьб. ДикагIа бола рационализатораш доарххIам ба шоллагIча промысла пекхаьйола инженер В. Ф. Сизов, оператор В. Г. Михонтов, Т. [illegible], [illegible] Хамидов, Урусолтхьы дуккхабараш а.

Лакха къахьегама толамаш доахача мехкадьттахошта салаIийтара гIулакх а дика чIаштIехьдьккха «Грознефть» НПУ коллективо. Ци бIаь совгIча саго салеIад Кьажача форда йисте, хIана салеIаш а ва 30 болхло. Цул совгIа курорте бахийтаб дукха мехкадьттахой. Иштта экскурсе баха а хиннаб тайп-тайпара моттигашка.

Тха мехкадьттахоша хьинар кхоьергдаш пятилетка дьхьалгIча шерара планаш тIайнйца социалистически декхараш толамца кхоачашдара.

Е. ИВАНИНА,
«Грознефть» НПУ плановни отдела начальник.

ПАРТИЙНИ ВАХАР

КЕРДА ОБРЯДАШ ЮКЪЕКХУХЬ

Къахьегамхошта коммунистически ахетам балара боккхача лоархIаме да дикка дувзденна доаца дIейш, советски традицеш, обрядаш юкъекхахьар. Наурски районни партийни организаце цу хьакъехьа хьайола балха опыт Iоаьй.

Дикь шу хьалха юкхьаяна из болх дIаболабецi миштта бе беза ховш дацар тхо — цхьаккха пособи а рекомендаци а яцар кулга кера. Эггара хьалха къахьегамхой вахаре, быте керда гражлански обрядаш юкъехахьара йола районни комиссе вIашагIъеллар оаха. Из болх ряьза а болаш тIайийнар тха активисташа, идеологически балха энтузиасташа, Раднвнос, Саракцевас, Зиновьевас, Дьмковас, иштта кхычар. Уж тайпа комиссеш вIашагIъеккар хIара станичи Советте. Цу балха юкъеэзар кхалнахьа советаш.

Района культура ЦIагIа керда Iолаьча берашта торжественни регистраци ярна дIадоладир оаха из гIулакх. Зиазаща, лоаунгашна кийчъяь культура ЦIен зал музыко екайора. Укхаза торжественни регистраци еча бахьтхабар района общественноста викалаш. Iолаьча бериё гаргара вах. Музыка ецца цо[illegible]е сатем етта президиума стола шоашна керла Iолаь бераш а долаш дай - наной хьатIабахьхар. Бераш регистраци яьчул тIехьагIа дайи наьнен белажаш тIа сийнем цIен, бер маIа е кхаз хиларга лъежжа, ленташ хьоархадир. Цул тIехьагIа берий дайноаней лаькъала бундаш къахьлаш дир совхозий, колхозий, предприятей викалаша. ТIаккха совгIаташ делар дьайноашта. СовгIадашта юкъе хинна пакета чу дIамитача латтагIоа язъь пожеланеш, пионерски галстуки, комсомольски значоки др. Бер школе лаххала из пакет хьеллла бокъе аланзар дьйнен яннен.

Цу хана дена хIара шера кердалар юкъекхухьаш районе Iолаьча 10 берах цхьоннена торжественни регистраци еш хьадоагIа тхо. Из цIей аппаратура[illegible]аш насане суртащ доах, магнитофонни лента тIа деррига къамаьл дIаяздь.

Цу хьакъехьа цхьа проблема къоастае маган тхона. ХIара шера 1500—1700 бер ду тха районе. ХIьта карех 20 процент мара торжественни регистраци е вIаштIехьделаш тхо. Массаьр торжественни регистраци яра мероприятена юкъевахийтара гIулакх къоастадеш да тхо хIана. Вай республике бехача гIалгIайнохчийн, эрмалойн, жугтийн, иштта кхыча къаьмех болча ваьха къамаш хьисап теркал а деш къаьстта йола ритуал [illegible] тIехьлакхада йиш ий йо хьал [illegible]. Цул совгIа къаьстта обрядаш музыка а хила езар. Цхьайолча хана ваха дьалхашка вахь хетийташ моттигаш а нийсъу из бахьан долаш. Бераша торжественно регистраци еча ладийха музыка сайрийна клубашка кагирхой халхабулача лоахаш моттигаш а нийсъу. Цукхье оаха хIана хIара станичие клебага цу гIулакха лаьрхIа музыкальни произведенеш дIаяхьь пластинкаш Iалаштьайтай.

Сага вахаре йоккха событи я саг йоалар е маьре ялар. Цулхьа махулла ва гIулакх дикагIа а хоагIа а чурдолча тайпара чакхдаккха гIерт тхо. Хоза кийчъеш регистраци чакхйоаккхаргйола клуб, культура ЦIа. Йиллахо хана [illegible], легковой автомашинаш хьатIайоагIа ускали из йоалаш дIахига саги йолаш. ГIувзаш лекхача вовкъа гIолла регистраци еча истола тIа болх ускали дIахига саги. ТIаккха, регистраци а яь цар дIаьа гIоалараш айпачул тIехьагIа дальне доах оркестро. Эггара хьалха халхабовл ускали цул къона нари. Цул тIехьагIа дIабоалалу сакъердам.

Массаьхьа доаде яхаш дола гIулакх да Советски Эскаре вода дIахига саг наькъаяьккхар. Цунна хетаьб «Советски Союза гIулакх ду ад», «Машара салтий» иштта кхыйола сайренаш еча прамьньникашта цар дьай - наьнойн, доттагIийн бех оаха. Моттигерча гарнизона тIемахоша зал кийтье новкъостал ду. Хьалхарча гIалдаш тIа багIа хургбола тIемахойн цар дьай - нааньойн. Эскаре балха хагийнах вакъабаза боагIа уж йолха болчара кулгалхой а. Коллективаш шIерагIа хьехамаш ду цар кагийча наха. Сийлен грамоташ, совгIаташ тел. Сайрене иштта хьамаьлаш ду хьашт-исакоаш, дьай мехка тIема ветеранаша. Промышленникашта комсомола райкоча наказаш, лаьтта чудола напетош, бостаний хийзехаш еел.

М. КЕРИМОВ,
КПСС Наурски районни секретарь.

ЛИПЕЦКИ ГИГАНТ БОЛХ БЕ ЙОЛАЕННАЙ

Новолипецки металлургически заводе дуькьашкара прокат еннай «2000» яхача шера оаса чакхболхача прокатни стано. Оттаьча оборудоване оасирдента, оаса цакхбахара сахлага, цхьа низаца диллача цунна кийсанр мехка йоалаш а. Боккха низ болча липецки стано м[illegible] ю дукха [illegible] [illegible] [illegible] бехка [illegible] фрьа, [illegible] продуктех [illegible] нийбергба йоккха диаметр йола турбаш яоа.

ХIинз «2000» яхача стана тIа из йолаелийтара - вIаштIехьъаккхара балхаш дешдатт.

СУРТА ТIА: Iаьржача балхийн цIенача балхийн оагилгех чакх а [illegible] оаса рольганга тIа гIолла дIетскхиб тIалуетача ста-нокашкахья

В. Кожевникова сурт.
ТАСС фотохроника.

ТОАБЕННАБ БОЛХ

Грознески «Электроприбор» яхача завода коллективо планированнен экономически стимулированнен кердача системах болх бу хо шу доалаш латт. Къаьстта дика къахьегама толамаш доах завода болхлоша пятилетка дихьалгIча шера. Планах лаьрхIачул совгIа 40 эзар сома маьхъа продукцена реализаци е еш, цакхIаьккхаб цео борхI бутт. Укх шера планал совгIа пачхьалкхенна хиниа пайда 45 эзар сом да, хIьта завода коллективо кхоадаь алапи 17 эзар сом да.

Товарни продукци арахецара темпаш кхы а сихагIа деIаух заводе. Ер шу доладелча дене 54 эзар гаргга шариковн ручкаш, 565 эзар ампула, цхьа электрографически машина планал совгIа арахийцай цига.

— Тха завода коллективо арахеца продукци вай республике а чехка дуккхача городашка а дIакхоач, — аьлар завода планови отдела начальника ков. Чигрипас. Укх тIеххьарча хана дикка лаккхьвьй арахецача продукце дикал. Укх шера нагахь моттигIнийсенначи брак йолаш продукци арахийца.

Кердача хьалашка болх бер толашагIа хилар къаьгга хьакьокх завода деррига техникоэкономически хьокхамаша. Укх шера хьаьхинай 208 эзар сом материальни поощрене фонд, 34 эзар сом культурно - массови мероприятейн 36,2 эзар сом производство дегIайоалаярех фондаш. Цудухьа тоьо хул производство шерье. Укх шера дукха керда оборудовани оттаьй заводе. Масала шоллагIча цехе керда 5 машин а оттаьй, шерьяьй ампулаш арахецара, производство. Цул совгIа поощрене фондера премешта лаьрхIа ахча тел- дикагIа бола бечарна. Масала, цхьаккха сакхат доацаш продукци арахецаш къахьегамех производственни дисциплина телха ца еш волча болхлочоа бутт чакхбаьлча вий алапех 10—15 процент ахча премена лу. Цу гIулакхо лаккбаьб болхлой материальни безам. ХIана болхло цхьаккха сакхат доацаш продукци арахеца гIерт, сменчак норма тIехкхоачашъяра чIоагIа къовсам лоаттабу.

Завода коа хьалъяьй цехашта лаьрхIа дукхаза вIаштIара яь корпус. Укх дешика хьаллаь йисте а дькха завода болхлошта дIаденнад 48 квартира кула цIенош.

Ши-шерIа хьахиннадац уж къахьегама толамаш. Цун кертера бахьан да къахьегам нийса вIаштIехьбаккхар. Бригадашка, сменашка, доархIамерча участкашка дIанийсбаьб лакIа квалификацийола мастераш, коммунисташ, комсомольски активисташ. Цар хьала дола декхараш тIа и нийса, шерра социалистически ахь йоаржаьй уж толамца кхоачашдаь. Цул совгIа профессех дикагIйола болхло яха сийлен цIи яккхаь тIехьара яхь а шерра йоаржаьй заводе. ХIана уж санна бараш дукха ба заводе. Цехашка дукха гу дикагIйола токарь, слесарь, прессовщик е жестянщик яха йоазув тIадола ЦIе вымпелаш.

Заводе хьалха латташ а Дукаев Александр Николаевич керте латтача шариковн ручкаш, ампулаш арахецача цеха коллектив. Укх шера вIаштIа ворхIаза завода карара-кара тела цIе байракх премена кхоккха бIаь сом ахчей хьожадаьда цунна. ДIахо бодача хана а из карара ца ялийта лерхI коммунистически къахьегама сийлен цIи лелаеча цеха коллектива. ХIара дийнахь цо арахец 42—45 эзар дьь тайпара шариковн ручкаш. Духхьала августе бетта хьалхарча шин декадах планал совгIа арахийца шариковн ручкай эзар гаргга да, хIьта ампулаш 115 эзар я.

Планал совгIа продукци арахецара тIайнйца хинна социалистически декхараш хIанзлехьа кхоачашдаьд цеха болхлоша. Укх шера керда арахеца доладаьд цига шин тайпара ручкаш. Дукха ха йоанцаш цехе арахеца доладаьд шариковн авторучкаш конвейрия методах. Из бахьан долаш дикка лаккхьеннай къахьегама оьсарле, производства культура.

Каст-каста продукци дикала ди хул цехе. Цига вIашагIкхийтача балха тIа хьала латтачар, мастераша, контролераша юва цхьаккха сакхат доацаш продукци арахецача болхлой опыт, нийсдешка кхоачам[illegible], уж дIадахара хьада [illegible] мероприятеш белгалйоах. Иштта [illegible] болх вIаштIехьбаьккхача цехе дукха болхлой ба цхьаккха сакхат воацаш продукци арахецаш. Царех ба наладчикаш Баракин, Ратошный, сборщицаш Шимановская, Сакурова, прессовщица Байдарова, Борисова, кхы дукха бараш а.

Болх дика беш саьна сакъердаме салаIа хоа цеха болхлошта, Подлесни яхача моттиге шоай саloIача зоне дукхаза а хиннаб уж. Экскурсешка хиннаб Пятигорске, Кисловодске, Тбилисе, Баксански чIоже, кхычахьа. ХIьта профсоюзни организаце тийнача путевках салоIача цIенношка салоIаш санаторешка шоашта дарба дайташ хиннаб итташ болхлой.

Б. КОСТОЕВ.

1970 ШЕРА ЧОТАХ

«Старогрознефть» НПУ дикагIайола коллективи лаьрхIаш а мастер коммунист Н. Гладков керте латтар. Лоаннача хана [illegible] а [illegible] бе йолаелайй цо дукхача [illegible] [illegible] цхьоагIача промысла № 405 йола скважина. Цул хьалхагIа борхI скважина ремонт яьй бригада болхлоша. ХIанзлехьа укх шера [illegible] кхоачаш а яь, 1970 шера чотах къахьегаш я бoрт бола коллектив. Белгалбахь багIа бригаде къаьстта дика болх берш. Уж ба Назин Александр, Магомадов Хасмр, вежарий Свиниковгlар Павел, Иван, Андрей.

Къахьегама толамаш дехарах дукха ха йоалцаш «Старогрознефть», мехкадьтта промыслови управленен промышлен профсоюзни комитетен карара кара тела ЦIе байракх еннай цу коллективана.

Г. ГРЕБЕНЮК.

«АИСТ-26» ЯХАЧОА ДИПЛОМ ЕННАЙ

26 киловатт низ а болаш алюминиенна лаьрхIа йолча переключателах вад из, «Аист-26», аьле. Из вIашагIъеллай «Электровыпрямитель» яхача Саранска завода инженерий группо Архипенко Валентина, Николаев Геннадий, Вексин Юре. Цу устройства тоьо хулийт «кедла йолча цIера эффект» оттае.

Дезача дешашка кIеношта декоративни оформлени яра а реклама моллагIа йолча лампаш на [illegible] алюминиевни [illegible] а лаьрхIа а переключатель. Тайп-тайпарча рекламни установкай тIаьIеня сендалоьи фоп хьеча хона а пайда эца йиш я цунах.

Художественно - изобразительни приемай торонаш дукха совйол «Аисто», цар эффективность лакх а еш, цунна цхьана йовеш йола электроэнерги дукхха кIезигагIа а хулийташ.

«Реклама-69» яхача Бремсоюзни выставке [illegible] «Аист-26» яхача переключатела. Каст[illegible], серийн арахеца йолабуртб [illegible].

Гр[illegible] [illegible]
(АПН).

ДУНЕН ШОЛЛАГIА ТIОМ
ВОЛАБЕННА 30 ЩУ ДИЗАРГА

Империализма

1939-ча шера 31-ча августа сарраьнга тоний таташ давлар цу хана Германена чуйолаш хиннача доазонна йистте хилача Глейвиц яхача города цхьан улице тIа. Гитлера приказ кхоачашь а деш, моттигерча радиостанце чухьийлхар польски барзкъаш а дийха кийчбенна эсэсовцаш. Из станции «хьоаьхачул» тIехьагIа чухьийлхараш потяний мотт хоаш волча цхьанне радиона къамаьл дир. Хьалхе е кийчдаь хиначи цу къамаьла чулоацам бар «Польшас Германена дукхьал тIом бе беза хи хьаьттаю», ахаш.

«Операция Гиммлер» цхьа аIа хиннар из бIеха провокаци кIоагIгIа къайлагIа тIема командованена цхьана гестапо кийчъяь яр. Польшана дукхьола тIом хьоаба бахьана лаьхха эшар из фашистски Германе керте даьттарашта. 1-ча сентябре сатоссаш кхоачашь бойлайн хьалхе а германски генералаш [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

3-ча сентябре 11 сахьат даьлча Германега тIом хьийра вIаши новкъостал дара хьакъехьа Польшаца договор хиннача Англе, хIьта цул тIехьагIа пхи сахьат даьлча из дьир дир Франце а. Иштта болабелар дунен шоллагIа тIом.

Европа дIаленара а дунен тIа шоай доал оттадара а хьакъехьара эгIаь планаш кхоачашъяра алхха хьалхара этап яра лерхIанар фашистски дьакимашта Польша дIалацар. Уж царна дагадоаккхараш гучахьа хьадийцадар Гитлера. нацизма библе а хинна дIаяттача шийн «Майн кампф» яхача книжка тIа. «Германска раса толашагIа» хилара, Германега кхоачам хилаз моха из хилара» хьакъехьа ауще хабараш агрессивни тIом кийчбара политикана идеологически лард йоллара хилар гитлеровцашта. Цунах метташ хьалхьадаш йола фашизма программа кердача пайдашка, бехан тIаия товраш дIадахийта а торо хулийтарбIолча моттигашка сагусаш йолча германски монополешта маьшшара яр. Цу программана иштта чуйоагIаш яр кайзера хана а дунен хьалхарча тIемат Германи йишачул тIехьагIа а деза немецки империализма айдалоагIшта дагайоакха экспансионистски планаш а. Хьалха дIаяххача хана Германе исторена мел хиинна реакционни гIулакхаш шийна чухь Iайла, дIахоь дегIадаьккна, кIоаргдена яр гитлеровски фашизм.

Шой кипа Нюрнберге хиннача Дунен халкъашта юкъерча ТIема Трибунала адамашта дукхьаларашшна бола бе из, хьаьв гитлеровски Германе агрессех. Шиг бокъонаш гулдаьлар агресси дунен шоллагIа тIом хьоабелаш Гитлера [illegible] керте а оттаьеча дена нацистски керте латтараша, германски монополешча, вермахта кхарахпара дагайоагIиб а хадлаш кийча [illegible].

Шоай планашта немецки фашисташа лаьрхIа кертерлар Советски Союз дIалоацийта дар. «...ХIанз вай Европера керда лаьтташ дувцача хана эггара хьалха вайна дагайоха езар алхи Россех цун кара йистошка ядо дачлатьлхкечаша я, — яхаш кхайкадора Гитлера. — Кхело ше белгалбоах вайна из ниихьа «Фашизмашна керте латтарай Советски Iаьдала дукхьалара уйлаш хьалтоацаш дар гитлеровски агресси Малхбоалехьа лостаелга дагадоалаш чкина США, Англе, Франце доале лаьтта реакционни гIоараш. Из дезаш уж хилар хара хIана дар фашистски Германе кулгаш хьадоасташ йола «мюнхенски политика» а.

Хургдаь ва гуш а шой чухоамга дыллача халкъашта духьала болаш а хилачча цу политика найкаарде йир 30-ча шерашка Европе коллективни кхерамзлен система хьаяра. Советски Союзо из система хьаеита чIоагIа хьаллоацдашехь а. Классовни гочало бIаргаш, баьддеразаь йолча английски французски буржуазе, низ Iоабеш йоагIача германски империализмех а ца лерхIаш. Советски социалистически пачхьалкхенахи революционни болаххэ лерiтIаь шийн керттера моастагIа. Фашистски пачхьалкхеша толам йола хIама, шоашта тIера дIа а лоставь, СССР духьала ерзе шоай низ кхачарга догдоахаш бар Англех Францен Iаьдала керте лаьттараш. Дунен тIа эггара хьалхара социализма маьа наьха кулгашца хIалак бе, е мамогга дукхагIа цун низ лаьгIбе, цунна цхьана шоай империалистически конкурентащ уж [illegible] Германе, Италие, Японе [illegible] [illegible] лерхIа нар. Агрессораша бертe бахара политика дьаллоаш ер США а.

Цхьабакъда, дьшан оагIорахьа Германен вокх оагIорахьа Англен Францен империалисташта юкъьеча вIашдухьаленаша дохадир. СССР-а духьала уж шоайла бар-та гIолга. Малхбоалехьара Европе шой хьаштдар дез фашистски Германена муьха а бенна, США, Англе, Франце доале лаьттарна гитлеровцашка йиш хилийтар Европера дукха кагий мехкаш дIа а лийца доалла оттаде а цар чотах шоай экономически а тIема а кхоачамаш совдехна. Дуьсена доале оттар духьа тIом болабе а мегаргболаш, шоашка низ беннарг лаьрхIар германски империалисташа 1939-ча шера гуравь. Германена духьаларча капиталистически мехкий группа ёсхаяргара дIабоабача бакъьахьа хийтар царна ва тIом.

Халкъашта дагIаро шой кхайкаьй мюнхенски политикаш автораша, гитлеровски фашизм — империализма замеро из бIеха а кхача а хIама кхелла а кхечь а долча капиталистически дунен дерригача Iаьржача низашта. Мелла чIоагIа цар маькарлонаш лелаярах, доацараш дувцарах буржуазни фальсификаторий низ кхоачаргбац германски фашизме а цунна новкъостал деш хиннарий а гIулакхаш кIайде, адамий хана эггара дукхагIа наьхе цIий Iодахийта бола тIом болабора уж бехказа баха.

КХОАЧАШ ЦА ХУЛАШ ДИСА ДАГАЛАТТАРАШ

ТIом хьалхьа дукха хьалхагIа деза оттаь яр Германерча фашистски доале латтараша мехкаш дIалуцара программа, цу тIара хьайоагIаш яр цар арахьара-политически а тIема а стратеги.

Эттача гIулакхашка хьежжа хулаш [illegible] [illegible] малагIа нана де деза хьалхе а къоастам бе дар. Дунен тIа шоай доал оттадар духьа лоаттабеча къовсама керттера этапаш иштта яр цу программе:

Европейски континентерча керттера моастагIашта — СССР-ач, Францеех, Англенех — духьала къовсам лоаттабара Германе стратегически а экономически а позицеш товланийтар духьа эггара хьалха дIадаха лерхIар Центральни, Къулба - Малхбоален, Къилбаседен Европер кагий «буферни» мехкаш.

Ерригa Малхбузен Европа дIалацар духьа а, цул тIехьагIа бIовра эккхийташ Советски Союзава хIама тохара эшшаш дола стратегически экономически хьалаш хьаяр духьа а хьадагIа Францех Англехи латалга.

Европе низза Германе доал оттадара а цул тIехьагIа деррига дунен тIа доал оттадара тIехьа къовсам лоаттабара а лоархIаметIара хьал цунах а лерхIаш, Советски Союз йоашелга.

Аффрике, Гаргарча а Юккъерча а Малхбоале, иштта дунен кхыча доакъой мехкаш кераерзадаре наькъаца германски колониальни импери хьае.ггем Америка ЦIашагIкхийттача Штаташта духьаларча къовсама кийчлулгеи.

Европерча шоаш дIалийцача мехкашка а СССР цхьан юккъегIа шоашта караяхача территоре тIа а вах боабарен мехкаш доахарен режим оттаьяр фашисташа. Миллионаш нах бе кизагIа балхаш дайта Германе дIабига, концентрационни лагерашка чукхайса, газови камерашка чу а бехкаш боабь. Хьалхе а планаш а оттаьь деш дар гитлеровцаша уж селла унзара зуламаш. Къаьстта цхьоа яр Советски Союз дIа[illegible] хьакъехьара нацистски планаш. Цар чулоацам лоацца хьенхайкабьб Гитлера дешаша: «Керттердар вайна, дикагIча тайпара пирог екъилга из дунен дар, яхьа-дале, из вайна карайоагIаргйолаш, шоалагIа-дале, вай цунна доал дергдолаш, кхоалагIа-дале, цунна вай эксплуатаци ергйолаш».

СССР европейски территори немецки «рейхскомиссарнаташ» а из екъалгеи, хIьта Крыми Баку районаш юкъаочал доацаш германски империна юкъе йоахийталгеи лерхIаш бар кхоалагIча рейха кулгалхой. «Ост» яхача керттерча планах, низагIа германизаци е езаш яр Уралага кхаччалаш йола СССР ерригa территори. ЛерхIаш бар «эрий кьам хургдоаш доладаь дийсьа дIадоваккхийга», украинцех 65 процент белоруссех 75 процент. СибергIа баха бохийталга, берига жугатий боабь дIабоахийга. ДIалийцача территореш тIа немецки тIема поселенеш йокха лерхIаш бар Гитлер.

Немецки эггара бIаьхегIа фол-

Дlаьхача замах юхедисача воча гlулакхашца – хьра къовсам

Тхона дезац мурдаша УВТТАДУ «ЗАКОНАШ»

Советий Iаьдал хаттача шерашка доккхий хувцамаш хилла вахчийн гlалгlайн духовни вахаре. Керда коммунистически морал йола вах хьалхийнай. Хадкъа боахаме массе а довзьоина беркате къахьегаш ба халкъ. Масала, Малгlабека районан промышленни предприятешка, юрта боахаме, хьалхьа боахама къеча доакъашка боль беш дукха гlалгlайн вохчийн кхалнах ба. Шоай кхела дай шоаш а хинна, къаьча наха нийсса бокъо а йолаш, дlаэттаб уж.

Бакъда вай сийрдача новкъа хlана а ниислу вай вахара духьале еш дола. дlаьхача замах юхедисе зуламе гlулакхаш. Дог хоаш ца луш ешаьлавзар сога «Сердало» газета тlа араяьнна А. Газдиева, З. Джамбулатовас, С. Чахкиева язъяь «Мурдашь законаш телхадара духьала» яха статья. Из статья ешаш сона дагабехар вlашн дукха беза дукхха кагий нахи мехкарийи. Церен дукхагlбараш шийна дукха еза йоl йоалае йиш йоацаш, е шийна везача зlамигача сагага маьре баха йиш йоацаш ба даьй-ноаной раьза ца хилар бахьан долаш. Сона цlаккха а йицлургьац шийна дукха везаш хиннача зlамигача сагага ца яхийтар бахьан долаш шийна куле тlадахьа ёнка цхьа йоl.

Аьлти - Юрта вlашагlкхийтта хиннараша оттадьар вай вахара, вай советски законашта, вай къаман гlуллакхашта духьале да.

Хьайбана санна йоlа 1000 сом мах оттабар, ца йийхача бус, бахар тlара хийца вlама санна, цlайигар вай замах гlулакхашна дланне а тердургхолаш хlама дац. Хlанна миро чlоагlа бегайоакхаш оттабаьб цун мах. Цунах йоlах дунол ах мара дагlац. Тамашийна хlама да вай хала уж тайпа гlулакхаш дагадохар!

Вай къаьболча даьшта-ноаношта хет, нагахьа санна цу шоай йоlах маьре йоаш ахча доккхе, гlанхьа цар йийй маьре аха моттиг чlоагlа хургьа аьнна. хlана аьлча йоlах ше деннар доаги лоргlаш саг йигачое. Уж геттара тlехьийнса уйлаш я. Царна хац вlашн ца тешаш, ца лоархlаш, ца безаш улла йоl вlамнга саги цхьана бойлалург ма хилар.

Вай советски вахара материальни хьалащ дусташ йовлаяц саг, маьре йоаш йоl. Уж вlашагlкхийтар шоайла безаш лоархlашехан. Вай кагирхошта дезац йийй сий лоаду, зlамигача сага доккха за ду урдуа! Вайна хоаш да дукха кагий нах шоаш болча балхара дlа а дувлаш, гаьнарча краишкен областашкен балха ухилга. Из цар ду урдоне дала ахча дакха гlерташ.

Вlаши дукха дезаш лархlа а лоархlаш, сий деш, цхьана даха вlашагlкхийттача йоlахи зlамигача сагахи дlабаьхна дезал маьра чlоагlа, lимаров, зодел доаш, барт болаш хила йиш я. Эшашдоахаш дола хlама даь хlаоттаде йиш йоацаш, сагий вахаре цхьа маьра ца хулаш деза хlама да зlамигача сагов йоlон ахьаша кхийтта дlадоаладеш дола керда вахар. Из да деза а доккха а хьа деза, мурдаша ахача тайпара таьзета тарадерзаш йиш ян из. Цу дийнахь, хьалха деш махкахара, доазар де деза, паидар лахха беза, калеш даха деза. довлаш аьлча кагийча нахан мехкараштен дукхахча хана дицлургдоаче, сага йигачоал маьое кхачов а цlанхха а дицлургдоаш да а хинна дlэттэ деза из.

Малгlабека предприятешка болх бечча коллективашта юкъе каст-каста ниислу комсомольски дьесане саг йоалаеш моттигаш. Цига дакъалоац общественни организацешна. Из дика форма я.

Чlоагlа харцахьа а советски законашта духьала а хlама да саг вейнар ахча делча тайзар доацаш мукъавалийтар. Цунна советски законаша маьхкара суд е еза. Вlалла доагlаш дац саг велча цу дийнахь кхалнах кодаме баха йиш ца хилар. Шарlатен Iадатен бокъоний кlийлен тlа Аьлти - Юрта вlашагlкхийттача мурдашен кхелахошен оттадаь уж «законаш» советски маха эшаш дац, царна деза я дезаш, уж баха а бах дунен тlа эттара нийсхо йолча советски законаша маьхкара.

Ш. БУЗУРКИЕВА.

ИРАЗ ЛОРАДЕ ДЕЗА!

«Мурдаша законаш телхадара духьала» яха «Сердало» газета тlара статья йийшача дагадехар сона 1965 шера Нальчике Грозне цlайоагlаш автобуса чу сай цхьан йоlаца хинна къамаьл.

...Нохч-Гlалгlай доазон тlа дьалиначул тlехьагlа хийрача тlа хайшар боккхий нахи цхьа йоlи. Чехка моттиг е еина боккхий нах Iоховшайбр. Кхалсаг уллачар, хlаьта Грозне даьхкача кха а дукха ха яр. Сона уллув хайшачча зlамигача саго хьал а гlетта моттиг елар йоlа. Моттиг енивчоа баркал а аьнна ахь кетешке чолохъелар из.

Ца зуеш дика йиш ялаччоа сона уллув ягlача йийй бlергашка кхоххадевна хий. Аз хаьча хаттара жоп а луш, цо аьнар:

— Сона моттиг ешча зlамигача саг цхьам сага заревна доаг зlахьадао са.

Цхьа юкъ ыьнначул тlехьагlа ций вахарах аьалл дийцид сона йоlо. Тlехьагlа сона гучадаьннача тайпара Лиза яр цуй цlи.

—Бера хана деза цхьаний хьехкийнадар сон из зlамига сагь. Нохчийна школа йистеякхачул тlехьагlа дlахо деша Ленинградера университете вахар цо. Хlаъа ди массаза доаш дукхагlа йовзар сона цун оалдаш, хлегахора цунах къаьстача сай ираз хургдоацилга.

Дийна йистедалиачул тlехьагlа тхоай вахар вlаши дувза даьрхlар оаха, цхьабакъда, зlамига саг цlаь ва, къе ва, аьнна цунга со яийте раьза хиланзар да дай.

— Дlаьалахь, хье йоl цунга йоае цуина тlехьа хье а гlоргхилар, аьнна дlакхдайкадаьлар иза са нанага. Хlаьта дакьи малаки иза сона а магиназр, — аьнна доккха са дайккхар Лизас.

Тlехьагlа гучадоал Лизайна шийга дог хилачча зlамигача саго саг йоlлеео. Ха дlайоазар язнад Лизайцара безам эша ца луча вlашагlкхийттача саго шийна цхьа йоlийгах Лизе дьет цlи туа.

— Цхьаккха хlаманца чам бац са, дага мел аьтта уйлаш парх аьнна ехай са, — йоахар цо. Сай даьгеш пальигеш хетта безам бар са хlана доаддар оаш са ираз, — аьлар Лизас къаьлаьа чакдоалаш.

Цунна бlарахьежаш вай кхалнах дагаухар сона. Меллаб уж: зохий тайпан вац, урдоина дала ахча дац, къе ва, е кхьдола бахьанаш а доахаш шоайла беза къонабараш вlашагlкъестабу дай.

Цхьабакъда, ниийса лец вай мехкарий а. Ираз дола дезал дукхагlа хургбар, нагахьа санна къонабараша, шоай ираз бахьан долаш майрра къовсам лоаттаборе. Гаргарча наха, общественносто, партийнии комсомольски, организацешна цар вахара дукхагlа терко йоре.

Тахан Советски Iаьдало царгlато, маlача наха ниийсса бокъо елна кхалсаг шийй ираз лорадара ше оарцагlъала еза.

Цудухьа, Лиза, сенаа Iа хьай дьашта хьалхашна уттадаь хаттар, са хьога ве безам бар. Хьай ираз лорадара фу дир Iа Iайха Лиза?

М. ГАЯСАНОВА,
торговле министерства оборудоваменна йола инженер.

КРАСНОДАРСКИ край. «Родина» хача колхозо уйх шера хийбаьй Павловски районе итара дахкагlа бола алатий хьувкъам. Юкъера лаьрхlача 7890 гектарах дlаране тlара 28,4 центнер алат чуйицаш. 7 омар тоня алат дехьад пачачхьалкхенга.

Гурахь дуа алатан дlадора хlалхаллехьа а 11 омар гектар кийчьаьй, хlенача парах тlа дlадургда алхха цхьоалагlча классах доле фу, удобренеш юкъе а ухийтаи. Колхоза механизированни звенотар тlа «Безостая-1» яхача кlа фу кийчдеш латт.

СУРТА ТlА: гуракъа дуича алхтой фу сортаита къоастадеш.

Е. Шулепова сурт.
ТАСС фотохроника.

СПЕЦИАЛИЗАЦЕ ЭКОНОМИКА ЧlОАГlЪЮ

Хlанз вай республика ериггача районашка юртбоахама дlахо специализаци ю. Специализаци яро торо хулийт производственни процессаш дикагlа вlаштlехьъяха а юртбоахама производство лакха экономически эффективность йолаш лелае а.

Боахам лелабара пайдангlа хургдолча тайпара специализаци яро дика аьттув хулийт ер проблемаш кхочашъе: къахьегама оьсарле лаккхъе, продукцега дlадодар доаден рентабельность лакхъен, производства боахам дахбе. Масала, хьаддарга вай Грозненски района № 3 йолча сомий-баьцалаврий, № 2 йолча шурий-баьцаларий цхьа совхоз баьцадараш кхедара специализаци кра боарам. № 2 йолча совхозерча даьнагlа ба № 3 йолча сомий-баьцаларий совхозе. Шин боахаме сомаши баьцадарашн дукхагlа кхедара пайда шийза йоакха резервош я. Севооборота юкъера дlахха еза шекара свекла гlадузогаши санна йола культураш, хlана аьлча цу культураш новкъарле ю кхийола культураш дlавера лаьтташ шере.

Вай города юхе даддача боахамашка шурийна хьайбаш лелийт, цхьабакъда, валовни товарнии производстве шурий удельни боарам лоха ба. Баьцадараш кхедеча боахамашка шурийна лелайдеча доаханна юкъе 60—70 процент шеса лу доахан хила деза. Цу тlа шурийца кхоабдаш Iаьсий кхыча боахамашта дlалала деза, кол тlара оалхазараш кlезиг-кlезига доалаш дlадаха дезе, кор тlара оалхазараш лелаеча. «Ермоловский» совхоза дlа а луш, хlаьта хьакхарч «Красноармейский» совхозага с Шелковской района боахамашка дlаяла еза.

Баьцадараш кхедеча боахамий керттера декхар да городе бахеча наха Iакадеш баьцадарий лоаттадар. Цудухьа баьцадарий кхеду кхоь цех лерттlа лелае еза: дlакъайлан йийллан грунташ, баьцадараш доаттаду моттигаш.

Производствена специализация концентрации яра боарам лакхбалехьа хьувкъам лакъду, продукце единийга дlадолар лохагlа дул. Из гуш да лакхе вай дийшача специализированни шин боахамга хьежача.

№ 3 йолча сомий-баьцаларий совхозе 1968 шера 448 гектара тlа дlадийнадар баьцалараш, хlара гектара тlара юкъера лаьрхlача 168 центнер аьлар, хlаьта цхьа центнер баьцадараш кхедарга 7 соми 16 кепиг дlаладар.

Баьцадараш кхедеча боахамий экономика доакъоц дукхагlа мел хул баьцадараш кхедарах эффективность кlоангагlа хул. Хала кхоле лелача баьцадараншна дика къахьега деза, кхьетта вуатамия. Цудухьа севонах кхача балхашна ца йоаа йиш яц. Цунна дахана деррига шера совхозе болхлоитте бе болх хила беза.

Духхьал баьцадараш кхедеча боахамашка къахьегамхошта боах нийсбе хала хургбар, нагахь санна сомий бешамашка 25—30 процент болхлой къахьегаш ца хилча.

Сомий-баьцадарий совхозе болх беш ба лакха хьувкъам кхебу мастераш. Шоай гlулакх дика доаа царна. Хаьнахьа лаьтта кийчду, вий дул, удобренеш тоеc, хlаьта керттерар деррига шера сомий бешамашта Iунал дар да.

1964—1968 шерашка № 3 йолча сомий-баьцадарий совхозе сомий боахама рентабельность 95 процент хилар. Цу совхозе сомашн баьцадараши кхедаь ца Iеш шурийна доахан лелаьду.

Дlахо йоача хана города юхерча шурийи сомийи баьцадарий боахамашта духхьал баьцадараш, сомаш кхедара, шура йиккара специализаци е еза. Города юхе дадача боахамашта иштта специализаци ярах дикае кхоачашхулургдар вай республика дегlабуха маьхлаштаьтлахоша дlадехараш.

Хlанз тайп-тайпарча доакъошта специализаци еш да дукхагlдола боахамаш. Цхьабакъда, хала хете а, дукхача боахамашка цхьакха дакъа специализаци яь йоаа дlадахьекхеннац. Цунна тешаш хlаши нийсвергьи вай жа лелаера специализаци яь «Шелковскийи» «Терскийи» шин совхоз. Цу боахамашка дика гу доакъошка хьежа специализаци яра эффективности керттера дакъа лелладара тlа бохийта теркахми. Шакйха боахам шаьрача аренашна уал, хlаьта Iалама-экономически хьалаш цхьаттара да.

1962 шера дена хьадоладаь дикха чакхдоах «Шелковский» совхозе племенной балхаш. 1969 шу доладуш 100 процент битакъа хьоуса бола тха доала жа дар, хlаьта «Терскийи» совхозе ах битакъа хьоусе боли тха доаларш 25,5 процент, ах жорса хьоиса бола тха дараш 3,3 процент дар.

«Шелковский» совхозе товарни продукце удельни вес 99,9 процент хилар. Из совхоз духхьал жа леладу боахам ба.

Иштта жа леладу бокка боахам ба «Терский» совхоз. Ер шу доладуш 54,8 эзар устагlа бар укхаа. Цхьабакъда, цу совхозе кхы доакъаш да. Лоаща аьлча, дукхача доакъоех латта боахам ба из. Дулхан шурийнек лаьрхlа леладу хьайбаш, хьакхарч, кол тlара оалхазараш да, дуга дlадуа, баьцадараш кхеду, кхы доакъош да.

Кlезиг теркам тlабохийт укхаза жен фу товзара, царна тlера доала тха дукхагlа даккхара. Жен боахама чlоагlа доакъара база яц.

Дукха доакъош хилярах керттерча теркам тlабохийталац совхоз специалистий, кулгалхой. Керттерча дакъагlа тардеш кхетанца леладе деза гlон дола доакъош, уж долча боахаме:

«Терский» совхоза гlон дакъа хиларах тарра экономически пайдане дa керттерча дакъаца — жен боахамца тардеш шурийн кулхен хьайбаш лелабар.

«Шелковский» совхозе 30,3 эзар устагlа ба. Хlара шера цхьа бlаь жийга тlехьара 106,5—123,4 Iахьар кхебу. 1963 шера хlара устагlан тlера 5,7 килограмм тха доаккхаш хиннача 6,2 килограммага дlаккхоачадаьд. Юртбоахама 100 гектар лаьттана лаьрхlа «Терский» совхозерчул кlезагагlа дар цу совхозера жа. Цхьабакъда, «Терский» совхозе цхьан устагlа тlера даьккха тха 2,1 килограмм кlезигагlа хиннаа.

«Шелковский» совхозе пачхьалкхенга дlалу тха вlалла а телхa доацаш, дика хул, кхыча республика боахамашка доашача тайпара. Цудухьа дlалуча тхах дукхагlа ахча ду, жен боахама рентабельность лакхагlа я укхаза. Цу совхозе цхьа центнер тха даккхарга «Терский» совхозерчул 8 соми 32 кепиг кlезигагlа дlалоадa. Цу боахамашка уж маьхаш иштта эргаш хилара бахьан да «Шелковский» совхозе жа лелаеча мистераша шоай балха йоккха опыт Iоаяр, жен боахам кхетамца лелабар.

Специализаци яро торо хулийт республика дерригача боахамашка юртбоахама культурай хьувкъам лакхбен хьайбай продукташ совъяхе.

Ф. БАГДАСАРЬЯН,
экономически Iилмай кандидат.

Д И К А ДlАДУВРГДА

Дерригача аьлаштах 34 процент дlалоац «Красноармейский» совхозе гуракlа дуича алаташа. Тхаьццигарча хьалех гуракъа дийна алат дикагlа хьувкъ. Цудухьа къаьстта чlоагlа лоархlам бу оаха гуракъа дуича алата.

Хаоттам шеча беса хилча а дукхагlча даькъе, дика хьувкъ тха боахаме алаташ. Оттa а даь, цlаякха юкъегlа а ца дуташ совхозе чакхдоаха агрономически гlулакхаш бахьанне да из. Цу гlулакхашка эттара лоархlамe дар лаьтта кийчдар да. Лаьтта лерттlа кийчлаьдене, кхьидраш пайдане яц.

Тха боахаме а лоамашта гаргарча зона къача боахамашка а гуракъа дlадуича алаташта лаьтта кийчделга чоалхане а хала а хилар бахьан да хьалхагlа цига дlайийна хинна культураш тайпа-тайпара хилар. Масала гуракъа ян культураш, зернобобовни, хlажкlаш, гулургаш, шекара свекла, цхьан шерара а дукхача шерашкара а баьцаш. Перех хьалхарча шера дlайийна хиннача культурага хьежжа хила деза гуракъа алат дlадера къоастаду лаьтта.

Хьалхарча шера дlайийна хинна культураш оаха кхаь группе ду даь. Хьалхара группа — гуракъа дийна алат хинна ухаоткаш, зернобобовни, цхьан шерара баьцараш хинна лаьтта; шоллагlа группа дукхача шерашкара баьцаш: кхоалагlа группа — хьажкlаш, шекара свекла хинна лаьтташ. Хьалхарча группера культураш хинна лаьтта укх тайпара кийчду оаха: тlера чо дlадоаккхашеха а юхейиса юкхаш йоага а йийа, тlакхха салам ду. Из дlадоарлу, куц [illegible] кульциваци ю.

Дукхача шерашкара баьцаш хинна лаьтта август бетта тlехха оаха — 15 — 16 сантиметр. Баьцай оалеш лехадар дукъа ду из. Тlакха август чакхбаллаш кlоайтта [illegible] дlаследъа [illegible] культиваци ю.

Пропашни культураш хинна лаьтта уж культураш чу а ийна муьзалга а гуракъа алаташ дlадуалга а цхьан - цхьан нийслуш хиларах ха ца а тоъаш укх тайпара ду оаха: пропашни культураш чуийца аьлча, юхейиса чlегlаш дlа а яхе. овлаш доха а дийн гуракъа юв культураш дlаюв. Хьажкlаш хиннача кхай тlа хьалхагlа чlегlий овлаш доха а дийна, тlакха тlехьа (16 — 18 сантиметр) оазам ду. Гуракъа юш йола культураш оаха дlаюв 25-ча сентябрагара дена 15-ча октябрага кхаччалца йолча юкъагlа.

Дlадуча фуна боарам чlоагlа тьежа лелабу оаха тхоай районерча хьалашка хьежжа, эттара чlаьбоача боарамах дlадуш оаха фу: кlа — 280—320 килограмм, мукх — 250 — 270 килограмм хlара гектара лоархlаш. Вешта аьлча, хьалхагlа цу кхай тlа хиннача культура лоархlам а беш, дукхагlа - кlезигагlа хулийт дlадуе фу. Моллагlча кхай тlа а, мичча хана а сеялка мел фу дlадув хайташ йола прибор я агрономашка.

Дукхагlча даькъе кlа урагlа а пхорагlа а дув оаха, хlаьта мукх — мугlарагlа. Хьалхагlа кlа дув, тlакха мукх бу.

1963-ча шера дене ерригa культураш дlаювча лаьтта минеральни удобренеш ехк. Картограммашка хьежжа ду оаха из. Укх гуракъа культураш дlаювргйолча кхашка хlара гектара тlа тайсача удобренеш боарам иштта ба: № 1 йолча севообороте — кхьацца бlаь ах-ах бlаь килограмм фосфорни калийни, № 3 йолча севообороте: фосфорни 200 килограмм калийни 150 килограмм, № 4 йолча севообороте: фосфорни — 200 килограмм, калийни—100 килограмм. №№ 5, 6 йолча севообореташка фосфорни — 200 килограмм, калийни —100 килограмм.

Миштта дlаниийсъю укх гуракъа дlаюргйола культураш? Хьалхагlа ворхl тайпара культураш хинна да гуракъа алаташ дlадувргдоал лаьтта. Укх гуракъа дlадуврдa: гуракъа йийна культураш хиннача лаьтта — 37 процент, горох хиннача лаьтта — 19 процент, доакъара лаьрхlа дlайийна хьажкlаш хиннача — 18 процент, цхьан шерара баьцаш хиннача — 10 процент, алата лаьрхlа дlайийна хьажкlаш хиннача — 6 процент, кхы тайпа хlамаш хиннача — 10 процент.

Хlанз укх сахьате гуракъа культураш дlаювргйола дукхагlа йола лаьтта аьха даьннад, салам шаьрде доладеннад.

Фу дlадуча хана цунна цхьана гранулированни суперфосфат лаьтта кlезигахийтар чlоагlа пайдане да. Тхоаьшка удобренеш йолча хана гектара тlа 30 — 35 килограмм боарам болаш тоеc оаха уж. Кlи а, режа а, мукха а 1 класса фу кийчдаьд. Дукхагlча даькъе гусеничии тракторашца дув оаха гуракъа дув алаташ. Кхай тlа агрегаташ кlезигагlа ме хул кlезигагlа хул цига агротехника телхаелга а.

А. НУЮМДЖИЕВ,
Урус - Мартане районе «Красноармейский» совхоза керттера агроном.

БИЙСАНАРА СЕРДАЛ

...Плакаташ дехкаш бола меро саббаре лел. Доккхий алнаш геттара хоза уст плакатии каькате тlа. Корта къал а вибаь корах арахьож йоl. Бийсанара Галанже. Баьдъерзаш латтар. Боалвина юкъеса лампай серадалаш тоpa. «Плакат яздаь а даькха, тlаккха чутlоргьа, «шин-шийна уйва ю Дебхана.

Берригаш дlа а баха, библиотека йоассавна тоъал хо я. Ха яхай. Цхьабакъда, библиотекарь Хашиева Дебхан чуйоаш яц. Плакат яздаь даккха деза. Саббаре мара бола булеш цунга: школе Iомадаьлац царна из гlулакх.

Арахьара гlар-гата дижад. Нах байшаб. Дебхан а плакат яздаь дистейоал: «Сийлахь-воккха эрсий жвописец И. Е. Репин ваь 125 дуъ». Хlанз ца а сатийна чугlоргьа. хlаьта Iурра берий библиотеке хьалъэлла хургда керда плакат. Дукхача бераштa керда хlамаш ховрга гlоргьыннача художника вахарах.

Укх шера дийша яьлар Дебхан юккъерча школера. Институте гlоргеи? Шагlа кагий нйжаpий ба, да вац.

Библиотеке болх бе йоаа Дебхан. Берий библиотеке. Институте-м хlадоагlача шера гlоргьа, цlаш торо е тоалургьа, сайга фу дулургда аз дикагlа кхета а деррда.

Библиотекеда деша книжкаш кхухьараш кхо бlаьи ах бlаьи совгlа ба. Цар хьашташ эргаш да. хlара кlаьнка, хlара йийшта кхухьа книжкаш шай-шай тематика йолаш да, цхьабакъда, массанена цхьатоара дукха деза патриотически литература. Дешаной формулярашка хьежача гучадоттай шоана из иштта хилар.

Библиотеке дlачувьйнача сега бlаьр тlа ца отташ биса йиш яц. В. И. Ленина хетаь йолча тематически книжни выставкана.

Хlара дийнахь 45—50 дешархо воагlа «Дебхан йолча хьоашалгlа». Иштта оал юртахоша книжкаш эца библиотеке ухарах. Цхьабакъда, цунах а кхоачамбеш яц къмна библиотекаръ: дешара дега из шифра лакхьара тlаккхуя и ла. Из болх бе йолаеннача къахьегlа тхьаьх совгlа сег тlаьннйтташ книжкаш дешараштa. Цунах дог гlоздуъа Дебхана: Йоккхача юрта собаьннйб книжкаца хьоашал тесса вах.

Сароахьа библиотеке йоагlа цун актив: бархlагlча классера дешархо Хасиева Эсет, итталгlча классера Кылиматов Салман, иштта кхыбераш. Тинйелла стендаш кердайоахаш, деза книжкаш товлеш библиотекана помкъостал ду цар массане а. Цуд совгlа шоаш книжкаш деш.

А. ВЕЛИЧКО.

Iаьржача низаша даьр

...ча наьха хьашташ кхоачашдеш хиннача Германе нацистски хьакимаша мехкаш дlалуацара хьакъелла дагакхьбараш европейски континентал арахьа а гаьнна дlадаржаш хиннилга бакъдеш документальни тешалаш да долаш. Масала, 1941-ча шера июнь бетта оттаьча № 32 йолча гитлеровски директива тlа белгалдаь да, «Барбаросса» план (фашистски Германи Советски Союзах латарах йолча плана) аькъа оалар яз/ кхоачашъьячул тlехьагlа Закавказера Иракея Египтeя гlолла а Болгарера Турце гlолла а агресси дlахохьолга, Суэцки каналага кхачар дукха а, Iарбий Малхбоале карадерзар дукха а, Инди мехка кхачар дукха а. Цул кlезига тlехьагlа Германен Японен шоайла барт бир цу империалистически оакхараша доал дергдола моттигаш къоастаеш, Цар оттаьча соглашенех ерригa Африка Германенен Италеен дlахьожайяр, хlаьта Инде малхбоалехьара дакъа — Японена.

Хlанз вlалла къайле йоацаш ба Америка Вlашагlкхийттача Штаташта дукхаа а тlом бе лерхlаш гитлеровцаш хиннилга. Цу хьакъехьа хоамбеш дар, масала, 1941-ча шера декабрь бетта цу хана японски посол хиннача Осимоа Гитлера дaь къамаьл.

Iалаьмате лоарча наьсомна гитлеровски тlема низ бола е бeь, советски халкъо а дуа Германерча Низаша а чакх ца йоалийташ юкъагlа йийир деррига дуне кара а дерзадаь дола оттадара хьакъехьара фашистски планаш. Тlом болабеннача хьалхарча беттaшка а тlехь Советски Эскаро аьча турпалерча духьалено кегалаь нацистски захватчикий карташ. Гитлера духьаларча коалице керттера дакъа дlа а эттa. Советски Союзо цlена а чакхдаллалца кхоачашдир шийй союзнически декхар. Советско-германски фронте хиннача Iалаьмате доккхача тlемаш тlа йода а дир цlийна Iовда а далийтар немецко-фашистски вермахта керттера низаш, хьалха хlама ца дуташ дlадаьхар гитлеровцашна дагакхьба авантюристически гlулакхаш.

КЕРДА ТlОМ КИЙЧБУ

Империализма эггара хьарагlа йола — фашистски Германи милитаристски Япони йохаярца, дунен социалистически система хьахиларца, къаьмнийн паргlатон болам чlоагlа айбаларца геттара арьелар капитализма ерригa вlашдухьленаш, дика кlезигъелар цун lоткъам бола моттигаш. Уж гlулакхаш бахьан долаш хlа а дукхагlа агрессивни хилар дунен низашта юкъера юкъ-моттиг шийна аьттув болча оагlорахьа хувцаллийта гlерташ йола империализм.

Империализма агрессивни политикаш ларде уллар да фуннагlа даь а социализма позицеш мельяра, халкъаша лелабеш бола къаьмий-паргlатон болам тоlабера, капиталистически мехкашка къахьегамхоша лоаттабеча къовсамна новкъарлоаш яра, капитализм хlалак хилара процесс тlехьаьккхара тlакхуш хилар.

Дуненна доал дела шийга къахьа деза мотташ хьува хlанз США империализм. Капиталистически дунен эггара низ боланагlа наччахъаллехе Вlашагlкхийтта Штаташ а йолаш чакхбьлар дуннен шоллагlа тlом. Дуццарах сег тlема хала долаш, селла дукха пайдаш кхьчар цу тlемах американски монополешка. Империалистически чlоагlален центр Европера дlа а яьна. Атлантика свод бердага яьлар. Шай тlема-экономически низах чlоагlале а ди дуненна доал дела шийга эшаа яикъ лаьцар США. Дунен шоллагlа тlом чакхбаьнна дукха ха ялалехьа а ше конгрессата яхьяйтача послане тlа укх тайпара йоахар цу хана президент хиннача Трумэна: «Вай массане а мукlарло де деза вай баькхача тоалию дуненна кулгалдера дукъ американски халкъе тlадуллаш хилара. Дерригча къамашта а кулгалдара роль шоашка эца Вlашагlкхийтта Штаташ кийча хиларга хьежжа хургда дукхача даькхе дерригача дунен тlара дlахоглара гlулакхаш».

Шоай экспансионистски славаш чакхъяхара керттера духьале лерхl США империалисташа Советски Союзах, социалистически мехкий содружествех. Цудухьа тlемал тlехьарча шерашка США арахьарча политика керттера чулоацам хинна дlаэттад Советски Союзаца социалистически мехкащем моастагlай леладелга, агрессивни никъ лелабелга.

Тlом сеца хlа аьнна йоккхийча тоний таташ довшехьа юха а Советски мехка духьала керда поход кийчъе долаледар империализма агрессивни низаш. Керттерча фашистски тlема зуламхой дош Нюрнберге дийца а далалехьа США, Фультоне, Черчилла къамаьл дир антикоммунизме байрикха бlал «Москвана духьала цхьоагlа фронт» вlашагlйоллара гуччахьа тlа а хьехаш.

Экономически блокада, «шийла тlом», атомни шантаж, идеологически диверсеш, къайлагlа леладу зуламаш, герзашзара агрессеш — цхьаккха а бlеха хlама дитац империалисташа тlа-тlа вегlаваогlаш латтача социалистически мехкашта духьаларча къовсама юкъе ца дахьаш.

Социализма мехкашта духьала тlом кийчбара а капиталистически дунен лидер хилара позицеш карара ца йоаллийташ содае гlерташ ца хьувзадеча гlулакхашта а США империализмаа гlо деш яр а хинна дlаэттай агрессивни Къалбаседа - атлантически блок. США керте а йолаш долча НАТО мехкаша Iалаьмате чlоагlа сихдаьд герзий кхоачамаш совдоахилга, тlагlертта ирбу дунен халкъашта юкъера кхохам. Укх тlеххьарча пхе шера США-с тlема кхоачамашка дахийта ахча, лоадама хlама ца мешаш, 350 миллиард доллар да, вешта аьлча, дунен шоллагlа тlом лаьттача ерригача юкъегlа дахийта хинначул 20 процент дукхагlа. НАТО вlашагlъеллача тхьаьх шера цу агрессивни блока члешашта бlаьнна совгlа тlема къовсамаш хьоалаьд. Хlанз, а хьалхагlа санна, гlон латт Вьетнаме, цlий мехк Африка португальски колонешка, хlанз а цхьалха даланза да Гаргарча Малхбоале къовсаме дола дешаш. Цига США-с, ФРГ, Англе гlо тlадеш, Израиль дlа а дийна юкъ цхьалуш лоаттаду Iарбий лаьтташ, кастакаста провокацеш лелаю.

США империалисташа гlо а деш, Малхбузехьарча Германе дийлуш латта неофашистски низаш. ФРГ доала латта гlозараш чlоагlа тlаккхча гlерташ да атомни герза, цар гуччахьа шийкаду дунен шоллагlа тlемах хьалхенар хувцилга. Бонна лелаеча реваншистски политико Европа центре геттара кхерамерча кхохкама кхувоч бу ФРГ-ах, дунен керда тlом хьоабара кхераш болаш а из политика.

Машар безача халкъашта новкъа ца хулаш дика йиш йоаш яц. дунен империализма бокъоаша гlонаь а хинна дlаэттача Мао Цзэдуна группа лелаю авантюристически политика а.

В. И. Ленина белгалдаьккха «Дуненна доал делга», из, лоаша аьлча, империалистически политика чулоацам а ба, хlаьта цу политика дlахоrlоргдар империалистически тlом а ба, — яхаш. Истоpe цlаьхка а кхы цlаьхка а бакълу из Ленина яхар ниийса хилар. Сахха хуцалуш доагlача дунен чу шийй позицеш карара ца яллийта а гlерташ, фуннагlа даь а общественни прогрессо хьалхашкахьа боала тlа юкъахоара ца деш хlама дитац империализмо, дуненача адамий цlий Iо а ухийтий доккха зуламаш леладу. Цхьабакъда, [illegible] тера яц [illegible] чакхдаха. Коммунистически [illegible] партей дунен [illegible] Москварча 1969-ча шера 17-ча [illegible] документе [illegible] «Шайна карагlа кийча [illegible] империализм [illegible] Дунен [illegible] система, массе [illegible] болхлой классо, деррига [illegible] революционни низаш къоастам беш ба адамаш дегlахара керттера [illegible].

«Советски народо [illegible] безам бараша, Советски Социализма социалистически къаьча мехкашта а духьала тlемах [illegible] шоашта хургдолча [illegible] дlахойташ да дунен шоллагlа тlемах фашистски агрессоргlа империализм цунна кхоле лаьттарашн хlама хилар.

Тахан машари кхерамзаш лораеш хилар ха тlа латт социалистически содружества доккхий тlема низаш, машар хьаштдаьннача халкъий империализмана духьала тlа-тlа чlоагlлуш йоагlа фронт. Моллагlча болабаь а керда дунен тlом болабойта, из болабаьр бlаьза боккхам ца хулаш хургбац.

Полковник
Анатолий ДОРКЕВНИН,
«Советское военное обозрение» яхача журнала керттера редактор.

(АПН).

«СЕРДАЛО»
3-гlа агl, 26 августе 1969 шу.

НИЙСА КХЕТАМ ЛЕ БЕРАШТА

Коммунизм хьалъяр айхьагIча тайпара дуьззалчин да хьинаре а саьхетаме а бола из хьалъешбараш кхетамца кхебарна. Цхьабакъда, пунна цхьана Iалашмате йоккха я кхуьш йоагIа тIехье коммунистически кхетамца кхеяра йола дезала роль.

Бераш кхетамца кхедара къастта а йоккха роль йолаш бехкхоккхамен ба цар даь-ненаной шоаш. Нийсача кхетамца кхебар, яздаьд Макаренкос, — из вай кхазера къоанал я, вочa кхетамца кхебар — из вайна хургйола гIайгIа я, вай бIаргех ухаргйола хиш да. Из кхыча ваха хьалхашкара, берригача мехка хьалхашкара вай бехк ба.

Дезал — из сага эттара хьалхара хьехарко ва. Сагах доахка гIулакхаш хьахила доладу аIамигта волаш дехз. Сага оамалий, мировоззрене лард хьахила йолалу дезале, цига къоастам хул цун оамалий, безамий.

Бераш кхетамца кхедар — из, къастта дезала шийн гIулакх а доацаш, цун общественни декхар да. Дезал: кхетамца кхебара доцхараш а хила деза общественни коммунистически кхетамца кхебара нравственни декхараш сагна декхий.

Дезал кхетамца кхебар — из чоалхане искусство я, хIаьта цун законаш хIанз а хила вIаштIехьдаханза а да, вай берий дай-нанной царна мела кийчбаь а [illegible] Кхоачашде архIараш массе а хана цхьа тайпа декхараш дале а хIаране хьакъехьа вай тергалье еза бера яьннача ханара безикадешаш.

Дезале нийса кхетамца кхебара лоархIамегIа дола гIулакх да кхоачашдеча общественни а къахьегама а декхарех дикна дезалаш вахар хулга. Берий даьша-наноша дага кхаба деза бера валаре не дIадехашкар — кхоачашдезар лерттIа вIаштIехьле йолаши ханаш уттаьи хилар дезга. Из чаьтта ца хуле бер дехз хIама а доацар лела даргда, хIаьта цунах лелаш кхоачамбоацараш да бахьан долаш а хул. Хьалхакхоалевача ха деза шоай берий сенна тIеккуне да, сенца хьалт долаш да. Цар уж Iомаде деза шоаш хьахар, дагадаьхар шоай дахьнна — ноапошка пунна тIакхуш уж хургдолча тайпара.

Бераш, массаза а ахар во, [illegible] даьй — нанной дукхабезаш, дуьцабала йоахдал чIоагIа нарех чешаш хул, пуухьа цар лерхIар эттара сайнахьа а хет царна. Цхьабакъда, царн сайлочаш этара вогIча тайпара хилеши бера оамал вIаштIехьахара. Даьвавьна сийле хьахул цун дерригача вахаргара. Пунна — ишьэ эттара лоархIамегIа йола моттиг дIадоаш цун бахкей не [illegible] гIулаехашед.

Бер кхетамца кхедара берхагIа ваьнна хул да а, нана а, шеселх бер а долаш болча бинзача дезалтгара. Нагахьа санна доаллехха бер мара ца хилча, цунах, массана а ахар во, дезала моттиг хул, хIаьта дукхача даьхье цу хьанцца цунах эгоист а кулийт.

Бера псикхецага а геттара во ахлакни ю дезал бохаро, мар-сесаг оIвшагIкъастаро. ГIулакх цу тIо кхоачалу да е нана бинза бехкеехкане ба цу гIулакха.

Бер кхетамца кхедела коллективниче мара тIа вIаштIехьдала деза дас-наноо. Бер даха дола лерттIа вIаштIехьъяьннача коллективе. Нига эттара а хьалхагIа эшар за лоси занаси берагара дIадехашдараш цаIаш хилар.

Бер кхетамца кхедара лоархIаме средствош я цун ден режим, цIагIарча бахьах бера цикъа доацаш хилар, книжка, кино. Из дерргга а лерттIа вIаштIехьдалалкха вахадургдац нийса режим ца хилча. Режим соцаш болаш а цкъа хIама кхоачашдара тIаьрсталь а хила еза. Режима хIара элемент бер кхетамца кхедара де лерхIача юкъарча гIулакхашца тарлуш хила еза, цу тIа а вахара хьалаш, бера аьйна да, бекадаш ваш тейнаж а ейи.

Бер кхетамца кхедара Iалашмате йоккха кадаш ю къахьегамо. Цудухьа бер тIашига долаш дезд нийса вIаштIехьдаьнкха хила деза из нийса къахьега Iомадар. Бер докаха не хула чоалханегIа хила деза пунна тIадехка къахьегама декхараш. Цхьабакъда, дешара новкъа хургдоацаш-м хила деза уж. Бера тIадехка магаргдац цунна кхоачашде могаргдола декхараш мара. ДикагIа хургда нагахьа санна ЯIаьххача хана кхоачашдем кхла деза цхьа декхар (масала, эзаинта Iунал дар) пунна тIадулле. Бера къахьегам цун шийн лоIамагIа чел хила дикагIа да. Нагахь санна ца бохх ва баьбале, из цIаькха а не юхабелга хьадеханза даргдац цунгара.

ЦIагIарча дезала хIанаш, гIирсаш лерттIа дах а деш леладе Iомаде деза бер. Цу гIулакха хIадо общественни пунна йоккхе а кхоаш а болаш леладе Iамийтаргда из. Цхьабакъда, из долла а хIанза шийн хасанонас санна ле гIертачи хурий бер. Бер кхетамца кхедени волгунча хьеийна хургйза цу гIулакха на алар. Сага хьехам доккхача маIане ба бера. Бер кхетамца кхедара балла чулоацам пунна деча хьехарел могагIа дезала барт кхетабарах, дасанаш леладеча гIулакхех тийна [illegible].

Даьй — наной доккхарийна ба дани ший ханнаьбе шоай берашта новкъостал доаттаде, уж дIакхетаде, нийсача новкъа даьта, уж во масалаш дIанйдеш ца хилийта.

Бера вахаре геттара йоккха я книжка, кино, газета роль. Бакъахьа да уж шоаш дийшар доашхаш хулийтилга. Цхьабакъда, из тIагIертадара наьнъаша а доацаш, цхьа дукх отгарах дехш санна ле деза. Коллективни лерхIаре дика лераш ют бера сакхетам чу.

Цхьаха бера вахара керттара чулоацам ише дIхоту кино, тIаьхьа школа боли бIаьну пунна. Бера уйла школа балха тIера ца лоаттар дукха цIагIа телевизара хьалхашка а йахьа кийе ахаро а бIайбо — лаьдтабо беза дахьа — воанона.

Нагахьа санна кхетамца кхебара процесс юкхьанна дехз нийса вIаштIехьаьнкха лелайойя тIехьагIа берашо юхакхетаде дезаш хургйна, хIаьта уж юхакхетар юкхьанна дехз кхетадечул гаьнна халагIа а да.

Уж дешаш боккхача лоархIаме [illegible] бераш декъа хьинари дика сакхетаме бола коммунизм хьалъеран а хиина шоай вахар дIалоладераш хилийтара декхар даьнча — нанойна хьалхашка уттадеча вай хана.

Х. БИТИЕВА.

ДУНЕ ЦХЬАН КIИРАГIА

Британски империализма во маьрри йола юхь

Къилбаседа Ирланде халкъа граждански бокъонаш бахьан, шоай экономически социальни хьал тоадаза тIехьа лоаттабу къовсам гебагIашцен пхорчашцен тегIабу. Эхь доацича буржуази демократе тIехьайнахьара белталониш дIаьлхача а, английски правительства тIема оккупаце режим оттаьй мехка. Цу аькъаца английски империализм гIерт дукхача шеоашка дIиэ Iо а ухийташ къовсам лоаттабаьчул тIехьагIа 1921 шера Англех мукъяьлнача шийн лоIамерча Ирландех дIакъоастаьв Ольстер оелаш йола ялх графство цийн долла кIал социе. Цу хана дехз Ольстера ирландцаш элементарни граждански бокъонаш йолаш бац, колониальни лай хьал тIа а ба.

Ирландех юхадIахьетера тIеть граждански бокъонаш бахьан, вахара дикагIа дола хьалаш бахьан Ольстере болабенна болем тIема кизаца тоIабе гIерташ Англих хьаларо дерригача духех тIера цах эгIазбигоб. Лоалахарча Ирланде правительство ООН Кхерамален Комитетага кхайкай, тIехьа дахетташ Къилбаседа Ирланде дехьата хьажари цига ООН эскар дайтари дехаш. Ирланде кхыча мехкашцарча гIулакхий министра Патрик Хилларе белталдьккхар, ирландски халкъа духьала а долаш, Англе Ирландии йийхьа хилар, тIехьарча событешца тешаа деш махилларе, моли юхаIамтохаре тIехь Къилбаседа Ирланде болабенна болам юхасоца бе а граждански бокъонаш бахьан Ольстера халкъо лоеттабу къовсам дIабаккха а низ бара методешца Англи гIерташ хилар.

Бакъда британски колонизатораш дунен общественностица дов даккха гIерташ ба. Нью-Йорке ООН-а вола английски вакало лорде Карадона вхь ца деташ аьлар Кхерамален Совета бокъо ю Къилбаседа Ирланде еттача хьала дешага хьажа. Ольстера тIауазаш латт керд-керда эскараш. Бахеча маха законах доегIаш дIадехараш кхоачаш ца даш дут. Хьайна вах тоIабеча къаьстта къиза хиларца белталдаьннача полицейски низаца леладеча гIулакхашта доазуа оттадерга, аьнна деина дош кхоачашдаьдац кIанзалца.

Къилбаседа Ирланде хиннача событеша къаьгта хьахьокх империализм фуннагIа даь а хьакъий къемаш — мукъадахара болам бохабе, капиталистически мехкашка къахьетанхоша лоаттабеча къовсама духьале а, капитализм йохаш хилара юхасоцалургйоаца процесс юхаоза гIертарах коммунистически балхлойн партей московски Совещане хь вывод нийсса хилар.

ПАК ЧЖОН ХИ САЙА-га ЛЕТКЪАВ

Къулбехьен Корея президент Пак Чжон Хи вIашагIкхийттача Штаташка деха ваьхав. Официально хьакхайкадаьд цо еш йола переговораш Къулбехьен — Малхбоален Азера хьал дувцилга да, аьнна. Официально доацаш американски кепайоззано яздора дукха ха йоаццаш Никсона кхайкаьь керда азиатски доктрина оалаш йолчо маяххара, вIашагIкхийттача Штаташка хьалхашка Къулбехьен Корея долча кердача декхарех.

Цу доктрина чулоацам латт Вьетнамерча гIулакх шоай дехачул тIехьагIа Азе халкъаш азиатий шоай кулгаца хIалак де гIерташ вIашагIкхийттача Штатий доал ду гIозараш хиларах. Уж из де гIерт йоххаш — эшии йолча марионеточни режимийн наемникий эскарийн новкъостала. Никсона переговораш пра Пак Чжон Хи хьехарах Вашингтоне лоархI къьхьара политика кердача средствашца чеххьаккхара боаккха хьалхара практически гIа. Къулбехьен Корея дIа а лаьца, вIашагIкхийттача Штаташа шийн плацдарм яьй дуьен цу районе. Цига ва 60000 гарга американски салте, ядерни герз дола самолеташ. Американски 7-ла флоте немаш Къулбехьен Корея гонахьарча фордашта ха деш да. Цул совгIа, Къулбехьен Корея хьалль а чIоагIа кийчдеш а да американска хьашташте гIулакх деш дола марионеточни эскар. Цу эскарга вIашагIкхийттача Штаташкара кхаьчаз Iалашмате бокхха мах боле — 2,5 миллиард доллар лоархIам бола герз. Къулбехьен Корея марионеткаша из дIатакхара Вьетнамерча американски агрессена сатий лоаттабу.

Къаман хьашташ доаха цхы цхьаькха гIулакх деш да хIанз Сеула Iаьдал. Вьетнаме цIий Iоухийташ Къулбехьен Корея 50000 салте, хилараш совгIа, американски тIема базаш ихара Чечжудо яхе эгтара йоккхагIа йола гIейре Пентагона ила гIерт из. Цунца хийца Сеуле гIерт Вашингтонере ххы тIа эгтара юргагIа йола истребителаш, тIема материаш, радарни установкаш, кхыбола тIема гIирс эца.

«Вашингтон ивнинг стар» яхача газета беча хоамах, вIашагIкхийтта Штаташ рагъа а цу дехара. Из тамаше а дац. Къулбехьен Корея тIема чIоагIагIа еш йола кийчо бIарчча а йиза а американски империализме политика агрессиви де лерхIараша мамкхара я.

Цу дерригане цIаьхха а белгалдоаккх ООН байракха кIал а айтта, Къулбехьен Корея дIаааьца латта американски дерриге кхыдолен эскараш арадахара дош ООН Генеральни Ассамблея хургйолча 24 сессена юкъедахийта аьнна предложени оттаьчча мехкий группа, царна Советски Союз а йолаш, инициатива шийн хьанахье хилар.

ФУ ДУВЦ ИНДЕ ДАЬЧА ХОРЖАМИЙ ИТОГАША

Президентски хоржамий итогаш хьакхайкаьй Инде. Мехка президентахьа эттав Варахагири Венката Гири. Из дерригача дуьнен тIа дика вовзаш ва индийски болхлой класса вовзаш вола викал хиларах тарра, Советски Союзан Индехьа юкъерча цIенча доттагIалени масса а сагIорахьа вIаший леладеча гIулакхийн отношениеш дегIайоалаеча духьала ше доккха декъа даьца пачхьалкхен дентель хиларах тарра.

Укх шерара президентски хоржамаш Инде хилар геттара чоалханерчен кхоахаделлачен хьале. Конституцех президент хорж центральни парламентех штатий законодательни собраней депутаташа. Президентана лерма хила дукхагIа дог доахаге а доал деча парте кандидата. Цхьабакъда хIанз индийски къаьман конгресс (ИНК) яхача партера оттаьвар цу кандидат — С. Реддин. В. Гири. Царех хьалхареар официально оттаьвар, шоллагIвар ИНК-ерча прогрессивни курсагахьа бараша хьаьлоелта воле ший лоIамера кандидат вар. Царех совгIа кхьбола кандидаташ а бар, эттара хьалха домххача капиталех религиози низийн цан хлоте вакалаш — Сватантрон Джоя Сангха. Эттаре йикхагIча реакце низаш воли волча цу партей дукхьала шоай президент хоржаога дог доахате аллацар, цудухьа уж тIехьэттаяр Индира Ганди правительствана рагъа бозцача, къастта банкашта национализаци ярах из ль решени воккьа — аьначча ИНК аьттехьарча тIекъдо оттаьна Редди кандидатурана.

Сватантран Джоя Сангхан партеша хьахехьа а аьхкхайкаладар нагахьа санна голосовани хьалхарча туре цхьанна а шоай кандидато 50 процент голосаш цар тIа кхы цхьа голоси ва йовкхе, тIаккха шоай хоржараша Редде тIехьа кхеди тоссергба, аьнна. Хьалхехьа лерхIаш хина махиллара, хьалхара тур цхьакха результат йоацаш хилар. ШоллагIча туре котваьвар Гири. Цунна гоахьа кхотебешебар дIахо а прогрессивни кубIайвш царна, монополешта доазуа оттадара, экономикере вачачахьалхех сектор лакхьяра тIехьабараш.

Хоржамий итогаш йовшхаш. «Нашил гардиан» яхача индийски газето белгалдоаккх Гири хоржар «берригача мехка дакъала дувцаш да, демократе коталов прогрессивни низий триумфе хиларах тарра», яхаш.

Цхьабакъда реакции Индийски къаман конгресс яхача партена юкъерча аьттехьарча группировкашен герз Iоаллаш. Уж дIахо а тIагIерт правительствален премьер-министра Индира Гандена шийнен. Масала, парте председателя Нижалингапа аьлар, Индира Ганди партийни дисциплина толхайир президентала вахийта официальни вар а на лоецаш, шийн лоIамера кандидат хьаллацарах, цудухьа парте лидер йолаш йиса цун. Йола бокъо шек йолаш а оттайир.

Реакце деханашта духьаьнаре Инде демократически низаша лоаттабу къовсам дIахо зьош ба.

Г. ШИШКИН, (ТАСС).

КЪИЛБАСЕДА ИРЛАНДИ. Лондондерре демонстраци йоккхь эккавча хана граматомет отташ ва полицейски.

ЮПИ—ТАСС сурт.

Болгаре цхьанна шера пайда ийбу хIаьнарча ханарча советски юртбоахалам техникех. БТА агентство беча хоамага диадача мехка машинаш кара йолча комбайнех 95 процент, тракторех 80 процент гаргга, шукъвц хлухьача машинех 70 процент совгIа араш Советски Союзе хьаль а.

СУРТА ТIА: Варненски округе «Черноморски» яхача юртбоахалам кооперативна механизатораш. Комбайнераш (аьрдехьара аьттехьа): Хамне, Велико-Хасанов, Георгий Янев, Димитр Петриной.

С. Кулишова сурт. ТАСС фотохроника.

Лора хьехамаш

МОДАНА ТIЕХЬАДАЬННА

Масла вайх мыкха безам тIегIортбоалаш, дегIа тIо хоза тоеш, модах барзкъа дийха хила безам [illegible] Цхьабакъда, боарам боаццаш чIоагIа тIехьаьела магаргвац тIерча хозале. Сов сугере аьнна, цхьаннех а кхоачаш ца беш, модаина тIехьаьйза сег, алхза белама хеена да Iеш, диззеча цу деша маIанах, цамогаш хила а тарлу.

Геттара лоацига юбкаш юхьара тIехьабаьнна хилар хIанз дIадала доладеннад, хIаьта а из мода дукха езаена, из дIалоккха ца лоеш бераш тахан а сов шорта ба. Цхьабакъда, царех цхьабараш полиомиелиташие чуувтташ ба, шийлача хана гоаш тIа деьнна онтоацно — цIа бесаш айхза вIашгадекад шоашта, кхеш, летиь уж лорашка. Гонашта хулаш доле симметрични эритроцианоз оел цу лазарех. Цу лазара дерба дара, из дIадаккхара эгтара хьахха хьайр да цIенаина дукха шелал ца Iоткъийтилга. Из лазар хиннача махаге тIаносхайта йиш яц, сов лоаца юбкилгаш мегтел, йитгъага лазеташ а, кот гуча боле когий гIирс а.

Цхьан хана деза модин лоархIаш да отпуске а хьеша, са а лоIа юхаволгIаш мельха цIока дагийта возгIилга. Хьагара цIока хиларца, мельза «бегерца» хьаштдолаш бараше дацдолийт гIорвьяне волча эрсий Iилмахочо К. А. Тимирязева аьнна ер дешаш: «Малх Iаламате вокхе хIама кхоллар, малх — Iаламате воккха хIама докадер». ТIехьагIа чIоагIа кIарча кIаьдарч а дусаш, цхьаза кхьметтал муаш а дусаш, мельхагIа селле дегI доагадайташ моттигаш кIезига нийслуш ца.

Форде чу, додеш долча хи чу дуччилга модин а, дегIа тоам хулаш а, новгIча даьхье пайдене а гIулакх да, цхьабакъда гигиенични нийса доацача тайпара хи тIа селоIаш хиннечул тIехьагIа хулаш да ногашта хула грибкови лазараш — руброфиги а эпидермофитк. Из хиннача хана цIока цIийлу, аккхергаш доал, чиэ хьуэ, зуьзе а зуьзеш, кIомлу. ДукхагIча даьхье вай воай белке хулаш да уж сайнара новкъа лазараш. Фу деш гу вайна цхьаьцца болча модикоша пляже. Шоай костюмаш хоза тоеш хилийтара йоаздо ю, мельза даьга цIока хьатара дерзераш доккхаш ду, хилара шоаш гьалъара ма белле а, моттийта мо, йовлакх кьоаза докъаду дегI, кулгаш, цхьабакъда, цар дацдолийт когий пIолгаш. Из, ма гой шоана, тоеш дац. ХIаьта кога пIолгашта юкъера цIока лелхар а грибкови лазараш хилар а кертерча даьхье йоаххаи тIоадали бальан долаш хул.

Синтетически кIадаех даь баршьаш заманца тоеш а, леладе атте а да, цхьабакъда, уж зене хила а йиш я цIока сов бочча долаш болча [illegible]. Цудухьа цхьаболча нега (кьахстIи а дукха хьоцар дуьлаш болчарна) мамогга синтетически кIадай кIамаш ца юхьаелга могаду, уж мелла модин але а.

Кхьметтал лоаркIа вола а зене долаш, сахле дукха я хIаиза кхалнаха лелаеш йола прическаш. Цхьабакъда, царех [illegible] униеццIенине зене я. Порешта дукхьеча хана дехз довзаш да «Гренпадсное облыкенна» (корта Iабалар) оелаш доле лезар. Из лазар доржара новкъостал деш а хIанз дукхьеча маха лелеш йола «говра цIог» оала прическе. Из лазар хиннача хана корта чо Iобоак дукхагIча даьхье хьовь тIарен корте чоачашкаоен. Цу моттигашкара чош сов зез лоаттадеш хилара да чо. [illegible] а вайна геттара къайле цкъмеш тохкаеш, эзза хьоарчаь хIамаш лелаеш, [illegible] гебаьнкара зьоарча а [illegible] кIаккераш йоадеш. Шоай довзазалле, цхьаццe болча хкелнаха уйла яц цунах хулачун, дукхагIа Iоткъам лаьттача, тIаьча моттигашкара корта чо тIа-тIа Iо а буелаш кийлалуш хилара. Укх тIехьарче хана дуккхача кхалнаха леладеш дола корта мосаш урагIа дуагIар а да зене, цхьазе цхьаккха да дарба дешаш мосеш талз: цар мазаш вIашагIдуел, бокъонца бола шоай бос хуьца а бале дIабоал, корта Iабуела болалу. Цхьаболча наха могадеш дац искусственни (химически) зевнена айтнага. Керта цIока деньа а чан дуьлаш хина, цу тайпара зевнена оне наьна корта сиха Iабуела болалу.

Кхьметтал геттара цийIла йолча хана а, доккхала мо, корта тIа шийн йоецаш лелаш кегий нах кIезига гац вайна. Цу тайпара лелача саго умыщIено дика хилар дац из, санитарни культуре йоацаш, уйла йоацаш, дукха хIама ца хаеш ма саг хилар да. Чашта яхача лоаттабеш йолча цIий лелача сесуденше чIоагIа спела отта тарлу цалал йоааза энача, тIаьхьа корте Iабела Iонега долалу. Сов дукха доацалий-теш модо дIадезар?

Наха вIалла дага а ца йоагIача хана деьа хьадоагIаш да корта мосашта басамца, хиоцца, ромашкаца, корта кхьыча басцоагIай басарацца басар делга, уж дукха новкъа а хилац корта цIака. Укх тIерьяче шоарешта Iаламата дукха а [illegible] лелаеш йола химически хрсителаш (басарш). Царех цхьабраш («Гамма», «Лондатон», кхьараш а) корта цIека новкъа хила а дерматитащ хиийта а йиш йолаш зене я.

ЦIеньа мода дIатессар-м беламе кургаэр, цхьабакъда, оашош ца лелаеча хана лорелуш хила, диц ма делийта: летински «модус» яхача дешах хьедаьнна да «мода» яа дош, кIаьта цу деша маIан «обраэ» е кхьсап: хиина ца Iеш, «боарам» а да шоана.

А. КОНСТАНТИНОВ, медицински илмий кандидат.

Редактора заместитель **А. А. МЯКИЕВ.**

ВЕЗА ХЬАША

Кхашка балха боахкача занна клубе а библиотеке а баха цига салаIа вIаштIехьдаьлаш юртбоахама къахьегамхой. Из дика кхетаду Шолжа района Мескер-Юртерча клуба боахлоша. Бригадашка, фермашка, кхашкарча станешка шоаш дIа а ухаш цига ду къахьегамкошта гIулакх.

Къаьстта дукхаезаеннай болхлошта шоайнига каст-каста йоагIаш йола цу клуба заведующи Хадаева Тамара. Сакъердаме декъ а беседа, керда арахьнна статьи, кхьдар дахьаш йоагIа цо кхьай тIа.

Тайп — тайпарча производственни участкашка къахьегача наьха хьаьнка латта опыт йовзаш, цуд тIехьагIа цо кхычарна дIайовзийташ дукха боль бу Тамарас. Фермашка, бригадашка, ше кхьччкхавчача къахьегаме листокаш, «Молнеш», арахеш цо.

ХIанз, ахка чакхдоалача хана чIоагIа лоархIаме да клуба йоагIаш йола ремонт а ба Iан кийчъяр. Библиотека заведующица Алхазурова ТIаусаца цхьана кIира тохаш, басар хьоххаш а Хадаева Тамара.

М. ТАСУЕВА.

Берий библиотеке

Школашца айхха буьзам лоаттабар шоай керттерча декхарех цаI лерхI Нохай - Юрта районик берий библиотека коллективо. Из декхар дика кхоачашду библиотека заведующе Абубакарова Фатимас.

Дешархой каникулаш яр аьнна текка битабац царна бем бола боах. Каст-каста хул укхаза дешархошта дакъхIа дешара конференцеш, массанена дIахоза дешараш. Дукха ха йоаццаш хилар библиотеке «Беза, Iомабе хьай Дай - моттa» яхача тела массанена а дIахоза дешараш. Дукхача дешархоша дакъа даьцар из мероприяти чакхйоаккхача.

Хоза кийчъаь я библиотекера «Ильича васкеташта тешаме дар» яха книжни выставка, «В. И. Ленина 100 шу дуз» яха фотомонтаж. Царга бокхача безамца хьеж библиотекера дешa книжкаш кхухьа 385 кIаьнки йаIига. Берий доалахьа да цхьа эзари цхьа бIаьн совгIа тайп - тайпара литература а. Цудухьа шоашта хозагIа хеташ доша книжка хьахаржа йиш хул хIарене.

М. БИСАЕВ.

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоаллен Грознен, йоччаш йоацаш, кIезига-дукха морхаш хала мег, малхбоалехьара гIахьача боарамагIа мух хьекхаргба, республике гIолла 27—32 градус, Грозне 29—31 градус дIовхал хургья.

Кхоана доаннен кIезига-дукха морхаш а йолаш ха латта мег, малхбоалехьара гIахьача боарамагIа мух хьекхаргба, республике къилбехьарча даьгье бийсанна 13—18 градус деношка 26—31 градус, хIаьта къилбаседехьарча даьгье бийсанна 17—22 градус денощка 32—37 градус дIовхал хургья.

Метеостанци.

Ладувгlа, хьажа

26 август

РАДИО

6.30 — «Юртара Iуйре» (эрсий меттала). 6.45 — Ашараш. 6.50 — Хоамаш. 7.00 Москва. 7.20 — «Грозненский рабочий». «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.30 — Передачий программа. 7.35 — Москва. 8.15 — «Сердало» газете обзор. 8.25 — Бронеаннцке ашараш. 8.45 — Къахьегамхой атеистически кхетамца кхебара йоккха терахо е. (эрсий меттала) 9.00— Москва. 16.00 — Радиой телевизионни передачий программа. 16.05 — «Къона тIехье» (гIалгIай меттала). 16.20 — Къамьл ду Назрановски моттигерча радиовещание (гIалгIай меттала). 16.30 —«Хоалам бе» яхача атеистически темагIа йола беседа (гIалгIай меттала). 16.45 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала). 17.00— Симфонически Нохч-ГIалгIай ашараш. 17.30 — «Вай индустриальни мохк» (эрсий меттала). 17.45 — Юртбоахама знаней школе (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.15—Ашараш. 18.25 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 18.40 — Москва.

ТЕЛЕВИДЕНИ

18.25 — Передачий программа. 18.30 — Юрти низи (гIалгIай меттала). 19.00 — Музыкальная пауза. 19.05 — Телевизионни кердадараш (нохчий, эрсий меттала). 19.30 — Очкош, голаш, секундаш. 19.40 — Дунен халкъашта юкъера обозрени. 19.50 — Шоана. бераш. 20.05 — КинохIроника (нохчий меттала довкх). 20.25 — Передачий программа. 20.30 — «Хл». Информационни программа. 21.15 — Советски Союзера румынски телевидена кIира. «На огонек». 22.15 — «Эфире къонаш ву». «Диалог». Дунен халкъашта юкъера категорхой программа.

27 август

РАДИО

6.30 — «Юрта Iуйре» (нохчий меттала). 6.45 — Ашараш. 6.50 — Хоамаш. 7.00 Москва. 7.20 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.30 — Передачий программа. 7.35 — Москва. 8.15 —«Ленинан некъ» газета обзор. 8.25 — Киргизски ашараш. 8.45 — «Къона тIехье» (эрсий меттала). 9.00 — Москва 16.00 — Маккашкеи континенташкеи гIолла (нохчий меттала). 16.15 — Моттигерча авторий произведенешцара концерт. 16.45 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала). 17.00 — Москва. 18.00 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.15 — Ашараш. 18.25 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 18.40 — Москва. 19.30 — «Къона» (нохчий меттала). 20.00 — «Балха цу йистедаьнначул тIехьагIара концерт». 20.30 — Москва.

ТЕЛЕВИДЕНИ

12.00 — Пионерски лагере даьккха да. 12.10 — Бераштa. «Къонахчула школа» яха художественни фильм. 18.00 — Передачий программа. 18.05 — Комсомольскоe балха тIа лоархIамера дар (гIалгIай меттала). 18.25 — Ленина парте мугIарера. «Электроинструменте» завода конструктор Бенхоев (гIалгIай меттала, эрсий меттала довкх). 18.35 — Телевизионни кердадараш. 18.45 — Хоамаш. 18.50 — Поэзе кхи минут. 18.55 — Музыкальни пауза. 19.00 — Советски кинематографе 50 шуьллаьре хетадаь дола дезача дей концерт. 21.30 — Футболах хьалхара моттиг яккха дунен халкъашта юкъе вIашагIкхетар. «Торпедо» (СССР) — «Рапид» (Австрия). Венера передача.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Ленина улица, 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора—2-44-80; редактора зам.—2-30-11; бехктокхама секретара—2-34-88; партийни вахарен, культуран, промышленностиа отделий—2-42-80; юрта бахамах дешарий отделий—2-42-28.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—2-44-80; зам. редактора—2-30-11; ответственного секретаря—2-34-88; отделов партийной жизни, культуры, промышленности — 2-42-80; отделов сельского хозяйства и писем — 2-42-28.

«Грозненский рабочий» издательстве типографи. Революци проспект, 7-84.

Типография изд-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7-84.

СФ05176. Заказ № 3615.